ΕΒΔΟΜΑΣ

Ἔτος Α' 1884 — ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ — 30 Ἰουλίου ἀριθ. 22

Η ΧΟΛΕΡΑ ΤΟΥ 1854.

—

Παρῆλθον τριάκοντα ἔτη ἕκτοτε, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις ἀπομένει ζωηρὰ εἰς τοὺς ἐπιζῶντας καὶ ὁσάκις ὁ φοβερὸς ἐχθρὸς φανῇ καὶ πάλιν μακρόθεν, ὁσάκις τὸ εἰδεχθὲς φάσμα ἐκκινοῦν ἀπὸ τὰ τελματώδη παρὰ τὸν Γάγγην ἐνδιατήματά του ἐπιχειρήσῃ φονικὰς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἐκδρομάς, ζωογονεῖται ἡ φρίκη ἣν ἠσθάνθησαν τότε καὶ προκύπτουσιν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ παρελθόντος αἱ φοβεραὶ καὶ σπαραξικάρδιοι σκηναί, ὧν ἐγένοντο μάρτυρες.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τότε ταπεινὴ πόλις, συνεσταλμένη, ἀθόρυβος. Ἀκόμη ἡ πόλις δὲν εἶχεν ἐπεκτείνει κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν μακροὺς πλοκάμους ὡς γιγαντιαῖος πολύπους καὶ εἰς τὴν θέσιν τινῶν σημερινῶν πολυανθρώπων συνοικιῶν ἔκειντο τότε ἀγροὶ οὓς ηὐλάκιζε τὸ ἄροτρον. Ὁ ἐκ 30 χιλιάδων περίπου ψυχῶν ἀποτελούμενος πληθυσμὸς τῆς πόλεως διετήρει κατὰ τὸ πλεῖστον αὐστηρὰ ἤθη, διότι αἱ μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ σχέσεις ἦσαν τότε χαλαραί, ἀραιὰ δὲ ἡ μετὰ τῆς Δύσεως ἐπικοινωνία. Εὑρίσκοντο ἀκόμη τότε ἄνθρωποι μὴ πίνοντες ζῦθον καὶ πιστεύοντες εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας.

Ὁ Πειραιεὺς διετήρει σχεδὸν ἀκόμη τὴν ταπεινὴν ἰδιότητα τοῦ ἐπινείου τῶν Ἀθηνῶν, διότι τὴν τεραστίαν σημερινὴν ἀνάπτυξίν του ὀφείλει εἰς τὴν βραδύτερον ἀναγνωρισθεῖσαν ἐπίζηλον ἐμπορικήν του θέσιν. Ἀμφίβολον εἶνε ἂν οἱ κάτοικοί του συνεποσοῦντο τότε εἰς δεκακισχιλίους.

Δὲν ἠκούετο συριγμὸς ἀτμαμάξης· ὀλίγαι καπνοδόχαι βιομηχανικῶν καταστημάτων ἐμαύριζον τὴν ἀτμοσφαίραν. Αἱ *μπαράκαι* ἤκμαζον διότι ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων συγκοινωνία ἐτελεῖτο διὰ τῆς Πειραϊκῆς ὁδοῦ. Συχνάκις ἐν αὐτῇ ἤχει τὸ ἔρρυθμον βῆμα τῶν περιπολούντων ἐφίππων χωροφυλάκων, διότι οἱ τολμηρότατοι λῃσταὶ τῶν περιχώρων κατήρχοντο ἐνίοτε μέχρις αὐτῆς καὶ ἐγύμνουν τοὺς διαβάτας.

Τὸ ἔτος 1854 εἶχεν ἐπέλθει γόνιμον εἰς ἱστορικὰ συμβάντα. Τὸ τηλεβόλον ἐβρόντα παρὰ τὸν Δούναβιν, ὁ Ἀνατολικὸς πόλεμος ἠλέκτριζε τὰς ψυχὰς τῶν φιλοπατρίδων καὶ οἱ ἀκατάσχετοι ἐθνικοὶ πόθοι ἐξηγείροντο. Ἀλλ' ἡ συνησπισμένη Δύσις κατεσίγασε διὰ τῆς βίας τὸν ἀντικείμενον εἰς τὰ σχέδιά της ἀντιπερισπασμόν, χρωμένη τῷ δικαιώματι τοῦ ἰσχυροτέρου. Μοῖρα τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ τῶν Γάλλων καὶ Ἄγγλων ἀπεβίβασθη εἰς Πειραιᾶ καὶ οἱ γενναίως ἀγωνισθέντες ἐν Καλαμπάκᾳ διέβησαν καὶ πάλιν τὰ σύνορα κατήφεις, μὲ συνεπτυγμένας σημαίας.

Ἦτο τότε ἡ ἐποχὴ τῶν ταπεινώσεων· ἡ Εὐρώπη ὑπὸ τὸ κράτος ἀκόμη τῆς μεταμελείας διὰ τὸ *λυπηρὸν σφάλμα* τοῦ Ναυαρίνου ἐφέρετο πρὸς τὸ ἡβάσκον ἑλληνικὸν βασίλειον ὡς πρὸς τὸ ἄτακτον παιδίον, ἀστόργως καὶ τραχέως τιμωροῦσα πᾶσαν παρεκτροπήν του. Εἶχε πληρώσει ἀκριβὰ ἡ Ἑλλὰς τὰς θραυσθείσας ὐάλους τοῦ Ἰουδαίου Πατσιφίκου. Ἀκριβώτερον ὅμως πολὺ ἔμελλε νὰ πληρώσῃ τὴν ἀπόπειραν τῆς διεκδικήσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς δικαιωμάτων, καθότι ἡ κατοχὴ τοῦ 1854 δὲν ἐπέφερε μόνον τὴν ταπείνωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄλεθρον ἀποβιβάζουσα εἰς Πειραιᾶ τὴν ἀπαισίαν χολέραν, ἥτις ἐθέρισεν τόσας ὑπάρξεις, σκληρῶς δεκατίσασα τὴν πόλιν ταύτην καὶ κατόπιν τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἄλλας ἐπαρχίας.

*
* *

Ἡ μαστίσασα τὴν Εὐρώπην χολερικὴ ἐπιδημία τοῦ 1853—1854 περιέργως δὲν ὡρμήθη ὡς συνήθως ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς. Ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιδημίας τοῦ 1849—1850 εἶχον ἀπομείνει τὰ σπέρματα εἰς τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν χώρας, ἐκεῖ δὲ ἀνεφάνη τὸ πρῶτον. Τὸ 1853 προσβάλλεται ἡ Κοπενάγη, ἐκεῖθεν δὲ τὸ μίασμα μεταδίδεται ταχέως εἰς Βαρσοβίαν, Πετρούπολιν, Κρόνσταδ καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Βαλτικῇ λιμένας. Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀναφαίνεται εἰς Ἀγγλίαν καὶ ὑπερπηδῶσα τὸν Ἀτλαντικὸν φθάνει μέχρι τῶν Ἀντιλλῶν. Εἰς Παρισίους ἐμφανίζεται κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1853 διαρκεῖ δὲ μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1854 θανατώσασα κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο 9219 ἄτομα. Ἡ ἐπιδημία ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν· ἡ Ἑλβετία, ἡ Ἰταλία, τῆς Ἀφρικῆς τὰ παράλια, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ λιμένων ἐμολύνθησαν. Τὸ μίασμα μεταδίδεται εἰς τὸν μεταφερόμενον εἰς Κριμαίαν γαλλικὸν στρατὸν καὶ πλεῖστα κατὰ τὸν διάπλουν συμβαίνουσι κρούσματα ἐπὶ τῶν ὁπλιταγωγῶν πλοίων. Ἐν τούτων ἀπεβίβασεν εἰς τὸ ἐν Πειραιεῖ γαλλικὸν νοσοκομεῖον στρατιώτας ἀσθενήσαντας κατὰ τὸν διάπλουν. Καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη ἐν Πειραιεῖ ἡ ἑστία τοῦ θανατηφόρου μολύσματος.

Ἂς ἀναδιφήσωμεν τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ παρακολουθοῦντες τὴν πορείαν τῆς ἐπιδημίας, ἃς ἀναγράψωμεν χρονογραφικῶς τὰς διαφόρους φάσεις καὶ τὰ ποικίλα ἐπεισόδια τοῦ φοβεροῦ δράματος. Ἂς ἀναδιφήσωμεν δὲ τὰ φύλλα ταῦτα χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν μήπως ἐν ταῖς πτυχαῖς αὐτῶν κρύπτωνται ἀκόμη τὰ φονικὰ μικρόβια. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Κώχ, ὁ αὐχμὸς τὰ καταστρέφει καὶ οὐδὲν αὐχμηρότερον τῶν σελίδων τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ὑστερώτερον μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν.

*
* *

Τὰ πρῶτα χολερικὰ συμπτώματα ἀνεφάνησαν ἐν Πειραιεῖ ἀπὸ τῆς 25 Ἰουνίου· ἀλλ' ἡ κυρίως ἔκκρηξις τῆς ἐπιδημίας ἐγένετο τὴν 3 Ἰουλίου.

Ἀμέσως τὸ ἰατροσυνέδριον συνελθὸν ἔλαβε τὰ κατάλληλα ὑγειονομικὰ μέτρα. Τὸ ἰατροσυνέδριον ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν ἰατρῶν κκ. Ι. Βούρου προέδρου, Ε. Τράϊμπερ, Β. Ρέζερ, Ν. Κωστῆ, Π. Ἠπίτη, Α. Βενιζέλου καὶ Ι. Θεοφιλᾶ. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξέδωκε καὶ ὑγιεινὰ παραγγέλματα δημοσιευθέντα εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ διανεμηθέντα κατὰ χιλιάδας εἰς τοὺς κατοίκους.

Ἡ νόσος κατ' ἀρχὰς περιωρίσθη ἐντὸς τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ νοσοκομείου. Τὴν 15 προσεβλήθησαν καὶ ἀπεβίωσαν, ἐργάτις τις τριακοντοῦτις, κατοικοῦσα παρὰ τὸ ἀγγλικὸν νοσοκομεῖον καὶ εἰς παῖς ἑκκαιδεκαέτης. Ἀπεβίωσεν ἐπίσης γυνή τις φυγοῦσα ἐκ Πειραιῶς, προσβληθεῖσα ἐν Ἀθήναις ὑπὸ χολέρας καὶ μετενεχθεῖσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον Πειραιῶς.

Φαίνεται ὅτι ἡ ἀκηδία καὶ ἡ ἀδράνεια ἦσαν ἀνέκαθεν ἰδιότητες ἀναφαίρετοι τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Τὴν 13 Ἰουλίου ἐπαύθη ὁ δήμαρχος Πειραιῶς Ὁμηρίδης. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβε μεταγενεστέρως καὶ ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων.

Εἰς τὸ Φάληρον, ἀκτὴν ἐρήμην τότε, τῆς ὁποίας κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ προμαντεύσῃ τὸ λαμπρὸν μέλλον, ἱδρύθη ὑγειονομεῖον διὰ νὰ προσορμίζωνται εἰς τὸν ἐκεῖ λιμένα τὰ ἐκ τῶν διαφόρων λιμένων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ καταπλέοντα πλοῖα. Παρόμοιον ὑγειονομεῖον ἱδρύθη καὶ εἰς τὸν λιμένα Κανθάρου.

Ὅτε ἡ ἐπιδημία μετεδόθη καὶ ἤρξατο ἐξαπλουμένη εἰς τὴν πόλιν, διετάχθη ὁ περιορισμὸς τοῦ Πειραιῶς διὰ στρατιωτικῆς ζώνης. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς κατοίκους Ἀθηνῶν τὸ σωτήριον τοῦτο μέτρον, ἀπεναντίας δυσηρέστησεν αὐτοὺς καὶ αἱ ἐφημερίδες γέμουσι παραπόνων διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς συγκοινωνίας. Πέρα βρέχει! ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀμέριμνοι, μὴ γινώσκοντες τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου. Δυστυχῶς δι' αὐτοὺς ἔβρεχε πολὺ σιμά.

Τὸ κοινὸν δὲν εἶχεν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς νόσου καὶ τῶν φρικτῶν αὐτῆς συνεπειῶν. Καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία τῆς ἐπιδημίας δὲν ἦτο ὡρισμένη καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀποκαλεῖται χολέρα, χόλερα, χολόρροια καὶ χολερία.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς μεμολυσμένης πόλεως δὲν ἐτηρεῖτο φαίνεται ἄγαν αὐστηρῶς. Μεθ' ὅλην τὴν ἐπιτήρησιν κατώρθουν τινὲς νὰ συγκοινωνῶσι διὰ διαφόρων τεχνασμάτων. Ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἐπεξετείνετο καὶ μέχρι τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς. Αὐτοὶ ὡς ἀπόλυτοι κυ-

ρίαρχοι ἦσαν ἀνώτεροι τῶν νόμων. Αἱ ἐφημερίδες ἀναφέρουσι τὸ ἑξῆς περιστατικόν. Ἄγγλος ἀξιωματικὸς εἰσῆλθεν εἰς ἐμπορικόν τι κατάστημα τοῦ Πειραιῶς διὰ ν' ἀγοράσῃ φλανέλλας. Ὁ ἔμπορος ἔχων ἀνάγκην νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῷ λέγει ὅτι ἔχει τοιαύτας ἀλλ' ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ ζητεῖ νὰ τῷ χορηγήσῃ ἔγγραφον ἄδειαν διὰ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ τῷ φέρῃ τὰς ζητουμένας φλανέλλας. Ὁ Ἄγγλος συγκατατίθεται προθύμως καὶ τὸ ὑγειονομικὸν μέτρον τοῦ ἀποκλεισμοῦ παραβιάζεται ἅπαξ ἔτι χάριν τῶν φλανελλῶν τοῦ κ. ἀξιωματικοῦ. Ἐν τούτοις μεθ' ὅλα ταῦτα εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπικρατεῖ ἄκρα ὑγεία.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κρουσμάτων αὐξάνει καθ' ἑκάστην. Σχετικῶς δὲν εἶνε πολυάριθμα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἶνε θανατηφόρα. Ἀπὸ τῆς 6 Ἰουλίου μέχρι τῆς 2 Αὐγούστου τὸ ἐπίσημον δελτίον σημειοῖ 60 ἀποβιώσεις· θεωρεῖται ὅμως βέβαιον ὅτι ὁ ἀληθὴς ἀριθμὸς τῶν θυμάτων ὑποκρύπτεται.

Ὡς ἀπολυμαντικὸν μέσον ἐθεωροῦντο τότε καὶ αἱ πυραί, αἵτινες ἀνήπτοντο τὴν νύκτα εἰς τοὺς δρόμους πρὸς καθαρισμὸν τῆς ἀτμοσφαίρας.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου ἡ ἐπιδημία δεινοῦται· τὰ κρούσματα πολλαπλασιάζονται· οἱ προσβαλλόμενοι θνήσκουσιν ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν. Οἱ ἀπομείναντες ἐν Πειραιεῖ κάτοικοι μεταναστεύουσι σωρηδὸν εἰς Αἴγιναν, Ὕδραν, Σῦρον. Εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν πόλιν μένουσι μόλις 60 οἰκογένειαι ἐκ τῶν πενεστάτων.

Οἱ ὀλίγοι ἰατροὶ ἀξιεπαίνως καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως παρεῖχον τὴν βοήθειάν των εἰς τοὺς προσβαλλομένους. Διεκρίθη ἰδίως ὁ ἰατρὸς κ. Βουσάκης μεταχειρισθεὶς ἰδίαν μέθοδον θεραπευτικήν, ὑποβαλὼν δὲ ἔκθεσιν περὶ τούτου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν, ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ἡ ἐπιδημία κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἦτο φονικωτάτη· ἐκ τῶν 20 προσβαλλομένων οἱ 18 ἔθνησκον.

Ἡ ἐπίτασις τῆς ἐπιδημίας διαρκεῖ ἐπί τινας ἀκόμη ἡμέρας. Ἔπειτα ἕνεκα τῆς ἀραιώσεως κυρίως τοῦ πληθυσμοῦ τὰ κρούσματα βαθμηδὸν ἐλαττοῦνται. Ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου οὐδὲν νέον κροῦσμα σημειοῦται. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς ἡ ἐπιδημία ἐκλείπει παντελῶς.

Οἱ φυγόντες κάτοικοι ἐπανέρχονται βαθμηδόν. Ἡ θνησιμότης παρὰ τῷ στρατῷ τῆς κατοχῆς ὑπῆρξε σχετικῶς μεγάλη καὶ προπάντων παρὰ τοῖς Γάλλοις. Ἡ ἀπώλεια αὐτῶν ὑπολογίζεται εἰς 500 ἄνδρας. Ἐδέησε νὰ πεμφθῶσιν ἐκ Γαλλίας 800 στρατιῶται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τάξεων. Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο εἰς τὸ ἐν Φαλήρῳ ὁρισθὲν ἐπίτηδες νεκροταφεῖον.

Εἰς Σῦρον ἡ χολέρα ἐνέσκηψε μετὰ πολλῆς σφροδρότητος τὴν 24 Ἰουλίου. Ἐν διαστήματι ἕνδεκα ἡμερῶν συνέβησαν αὐτόθι κρούσματα 102 καὶ ἀποβιώσεις 75. Μέχρι τῆς 19 Αὐγούστου οἱ ἀποβιώσαντες ἀνῆλθον εἰς 300. Ἡ Ἑρμούπολις ἠρίθμει τότε 25 χιλιάδας κατοίκων. Εἰς τὴν ἄνω Σῦρον ἡ φθορὰ ἦτο σχετικῶς ἐλαχίστη. Οἱ κάτοικοι κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ. Δεκακισχίλιοι ἔφυγον καὶ διεσπάρησαν εἰς τὰς πλησίον νήσους. Δὲν ἐγίνοντο ὅμως πανταχοῦ δεκτοί· εἰς Αἴγιναν οἱ κάτοικοι ἀπέκρουσαν τοὺς φυγάδας διὰ λιθοβολισμῶν. Δισχίλιοι κατέφυγον εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα. Εἰς τὸ εὐάερον χωρίον τῶν Χρουσῶν ἦτο τόση ἡ συρροή, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ σταῦλοι ἐνοικιάζοντο ἀντὶ ἀδρᾶς τιμῆς.

Ἡ κυβέρνησις διέταξε διὰ τὰς ἐκ Σύρου προελεύσεις ἐπιτηρητικὴν κάθαρσιν 5 ἡμερῶν. Οἱ τότε κυβερνῶντες ἦσαν περὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς διαρκείας τῶν καθάρσεων ἄγαν φειδωλοί. Φαντάσθητε ὅτι πρὸ τῆς ἐνσκήψεως τῆς χολέρας εἰς Πειραιᾶ διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα εἶχεν ὁρισθῆ ἐπιτηρητικὴ κάθαρσις δώδεκα ὡρῶν.

Φυγάδες ἐκ Σύρου μεταβάντες εἰς Μύκονον μετέδωκαν τὸ μίασμα, ὅπερ ἀνεφάνη αὐτόσε τὴν 10 Αὐγούστου. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν προσεβλήθησαν 39 ἄτομα, ἐξ ὧν 29 ἀπεβίωσαν, ἐν οἷς καὶ ὁ δήμαρχος. Εἰς Μύκονον ἡ ἐπιδημία παρετάθη μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου. Προσεβλήθη καὶ ἓν μόνον χωρίον τῆς Πάρου, ἡ Νάουσα, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Αὐγούστου καὶ ἡ Τῆνος, ὅπου ἐξέλιπε μετὰ τὴν 22 Σεπτεμβρίου.

Ἐν Σύρῳ ἡ ἐπιδημία ἐξέλιπε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου. Περὶ τὰς 20 τοῦ μηνὸς τούτου ἀνεφάνησαν καὶ πάλιν σποραδικά τινα κρούσματα, ἠπίου χαρακτῆρος ὅμως καὶ μικρὸν διαρκέσαντα.

Εἰς Ναύπλιον ἐγένετο ἓν καὶ μόνον κροῦσμα θανατηφόρον τὴν 18 Ὀκτωβρίου. Ὁ γραμματεὺς τῶν αὐτόθι Πρωτοδικῶν Πετράκης Χ. Πέτρου προερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεβίωσε τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰς Ναύπλιον ἀφίξεώς του. Οἱ κάτοικοι ἐταράχθησαν σφόδρα καὶ αἱ ἀρχαὶ συνελθοῦσαι συνεσκέφθησαν ἐν σπουδῇ καὶ διέταξαν μέτρα τινὰ ὑγειονομικά. Μεταξὺ τούτων ἀξιοσημείωτα ἦσαν τὰ ἑξῆς· ἀπηγορεύθη ἡ πώλησις παντὸς εἴδους λαχανικῶν ἐκτὸς τῶν ντοματῶν καὶ ἡ *βρῶσις* (!) τῶν ἰχθύων. Εὐτυχῶς ἡ ἐπιδημία δὲν μετεδόθη καὶ ὁ στόμαχος τῶν κατοίκων ἔκαμε καὶ πάλιν γνωριμίαν μὲ τὰς διαφόρους φυτικὰς οὐσίας καὶ μὲ τοὺς κυπρίνους καὶ τοὺς λάβρακας τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΤΙΝΕΣ ΗΛΘΟΝ

κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν Ἑλλάδι

Συνέχεια· ἴδε σελ. 165

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον[1], πρὸς βορρᾶν τοῦ Καυκάσου, ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τῆς Μαιώτιδος λίμνης καὶ τοῦ ποταμοῦ Ταναΐδος καὶ πέραν, πρὸς ἀνατολάς, κατῴκουν οἱ Σαρμάται, λαὸς ὁμόφυλος καὶ ὁμόγλωσσος τῶν Σκυθῶν. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῶν Σαρματῶν

1. Περὶ τῶν ἐφεξῆς ἀναφερομένων λαῶν, τῶν Σαρματῶν, Σκυθῶν καὶ λοιπῶν, ἴδε Ἡροδότ. β.6λ. δ', 1—143.

οἱ Βουδῖνοι, νομάδες, αὐτόχθονες, ἔθνος μέγα, ἔνθα κατῴκιστο ἡ ἑλληνικὴ πόλις Γελωνὸς ἔχουσα ξύλινον τεῖχος καὶ τοιαύτας οἰκίας ναοὺς καὶ ἀγάλματα. Οἱ Βουδῖνοι ᾤκουν ἐν πυκνοῖς δάσεσιν, ὡς καὶ οἱ πρὸς τὰ ΒΑ αὐτῶν Θυσσαγέται, οἵτινες ἔζων ἀπὸ τῆς θήρας, ὡς καὶ οἱ συνεχόμενοι αὐτοῖς Ἰῦρκαι. Πέραν δὲ τούτων Σκύθαι, οἱ ἀποστατήσαντες τῶν βασιληίων Σκυθῶν καὶ ἐλθόντες ἐνταῦθα. Ἐπὶ δὲ τῆς Χερσῶνος καὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς σημερινῆς Αἰκατερινοσλαβίας κατῴκουν τὸ πάλαι οἱ Κιμμέριοι, οἵτινες φαίνεται, ὅτι ἦσαν συγγενεῖς τῶν Κίμβρων[1], ὅπερ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ μέχρι τινὸς καὶ ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις εἰς ἀρχαίους χρόνους κατοίκησις Γότθων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Οἱ Κιμμέριοι δὲ οὗτοι, οὓς μνημονεύει καὶ ὁ Ὅμηρος[2], ἑκατὸν ἔτη πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου Κύρου ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν[3], (διωκομένων καὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας ὑπὸ τῶν Μασσαγετῶν) ἢ κατ' ἄλλην παράδοσιν ὑπὸ τῶν Ἰσσηδόνων, μολονότι αὐτοὶ ἠξίουν, ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες. Φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι οἱ Σκύθαι κατῴκουν ἀρχαιότατα ἐκεῖ, διότι οὗτοι φαίνεται, ὅτι ἦσαν οἱ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευόμενοι Ἄβιοι[4], ὡς καὶ ὁ Στράβων παραδέχεται[5]. Οἱ Σκύθαι, οἵτινες ἐκάλουν ἑαυτοὺς Σκολότους, κατῴκουν ἐπὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Ταναΐδος καὶ Ἴστρου χώρας καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἦτο μέγιστος· διῃροῦντο δὲ εἰς φυλάς, διάφορα ὀνόματα φερούσας, ὡς Καλλιπίδαι ἢ Ἕλληνες Σκύθαι, Ἀλαζῶνες, Ἀροτῆρες Σκύθαι, Γεωργοὶ Σκύθαι, Νομάδες Σκύθαι, Βασιλήϊοι, οἱ καὶ ἄριστοι καὶ πλεῖστοι, οἵτινες ἐθεώρουν τοὺς λοιποὺς Σκύθας δούλους κλπ. καὶ διῳκοῦντο, οἱ μὲν βασιλήϊοι Σκύθαι, εἰς 3 μέρη διῃρημένοι, ὑπὸ τριῶν βασιλέων, αἱ δὲ λοιπαὶ φυλαὶ ὑπὸ νομαρχῶν (φυλαρχῶν), ὑποκειμένων τοῖς βασιλεῦσι. Οἱ Σκύθαι εἶχον ἐνιαχοῦ ἀναμιγῆ μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκπέμπωσιν ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἤδη ἀπὸ τῆς 5 π.Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ εἶχον κτίσῃ ἐκεῖ πλείστας πόλεις[6] ἐπὶ πολὺ ἀκμασάσας καὶ ὁπωσδήποτε ἐπιδρασάσας ἐπὶ τῶν βαρβάρων· οἱ Καλλιπίδαι κατοικοῦντες πρὸς δυσμὰς τῆς ἀποικίας τῶν Μιλησίων Ὀλβίας ἦσαν μιγάδες ἐξ Ἑλλήνων καὶ Σκυθῶν, οἱ δὲ Γελωνοί, οὓς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀνεμίγησαν μετὰ Σκυθῶν καὶ ἐλάλουν Ἑλληνιστὶ καὶ Σκυθιστί. Οἱ Σκύθαι δὲν εἶχον ἄστη καὶ τείχη ἐκτισμένα, ἦσαν ἁμαξόβιοι ἤτοι φερέοικοι καὶ ἔζων οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἀρότρου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν κτηνῶν, μολονότι ἦσαν καί τινες γεωργοί, ὡς οἱ Καλλιπίδαι, οἱ Ἀλαζῶνες, οἱ Ἀροτῆρες καὶ οἱ Γεωργοὶ Σκύθαι[7], ἐτίμων τὴν ἀνδρείαν καὶ

1. Ἴδε Στράβ. Ζ', 2, 2.
2. Ὀδύσ. Λ, 13.
3. Ἴδε περὶ τούτου καὶ Στράβ. ΙΑ, 2, 5.
4. Ἰλιάδ. Ν.
5. Στράβ. Ζ', κεφ. 3, 2, 3, 4, 6, 7 καὶ 9 καὶ Ζ', 4, 6.
6. Ἴδε καὶ Στράβ. Ζ', κεφ. 3 καὶ 4 καὶ ΙΑ', κεφ. 2 καὶ 3.
7. Ἴδε καὶ Στράβ. Ζ', 3,17.

ἐλάτρευον ἰδιαζόντως τὸν Ἄρη. Οἱ Ταῦροι, Σκύθαι καὶ οὗτοι, κατῴκουν ἐπὶ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου καὶ ἐθυσίαζον τοὺς ναυαγοὺς τῇ παρθένῳ θεᾷ, ἥτις, ὡς διετείνοντο, ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια. Παρὰ τὰς ὄχθας δὲ τοῦ Ἴστρου, τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης νεμόμενοι, ᾤκουν οἱ Γάβιοι ἢ Ἄβιοι, Σκύθαι νομάδες, οὓς ἀναφέρει ὅ τε Ὅμηρος[1] καὶ ὁ Αἰσχύλος[2] ἐπαινοῦντες τὸ φιλοδίκαιον αὐτῶν. Σημειωτέον δέ, ὅτι πόλις Γάβιοι ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἦτο πόλις τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ἀποικία τῶν Ἀλβανῶν «Γάβιοι πόλις Λατίνων, καὶ ἐθνικόν, ὡς Διονύσιος ἐν τετάρτῃ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας»[3]. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῶν Σκυθῶν ἐν τῇ σημερινῇ Τρανσυλβανίᾳ κατῴκουν οἱ Ἀγάθυρσοι, οἱ Νευροὶ ἐν τῇ Πολωνίᾳ καὶ οἱ Ἀνδροφάγοι καὶ Μελάγχλαιναι πρὸς ἀνατολὰς αὐτῶν. Οἱ Ἀγάθυρσοι ἦσαν χρυσοφόροι καὶ ἁβροδίαιτοι θρακικὰ ἤθη ἔχοντες, οἱ Νευροὶ εἶχον ἤθη Σκυθικά, οἱ Ἀνδροφάγοι λαὸς διάφορος τῶν Σκυθῶν, ἦσαν ἀγριώτατοι, ἄδικοι καὶ ἄνομοι, ἔζων νομαδικῶς καὶ μόνοι ἐκ τῶν ἄλλων ἦσαν ἀνθρωποφάγοι. Οἱ Μελάγχλαιναι ἐφόρουν μελανὰ ἐνδύματα, ἐξ οὗ εἶχον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν, μετεχειρίζοντο δὲ ἔθιμα Σκυθικά. Πρὸς τοὺς Μελάγχλαινας ὁμοιάζουν κατά τε τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔνδυμα οἱ Βλάχοι, οἵτινες καλοῦνται καὶ Καραγκούνιδες, τὸ δὲ Καραγκούνιδες σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι τὸ Μελάγχλαιναι.

Οἱ Σκύθαι ἐλάτρευον τὴν Ἑστίαν (Ταβιτί), τὸν Δία (Παπαῖον), τὴν Γῆν (Ἀπίαν), τὸν Ἀπόλλωνα (Οἰτόσυρον), τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην (Ἀρτίμπασαν), τὸν Ἡρακλέα καί, ἐξόχως, τὸν Ἄρη, οἱ δὲ βασιλήϊοι Σκύθαι καὶ τὸν Ἀπόλλωνα (Θαμιμασάδαν). Τοῖς Θεοῖς ἔθυον ζῷα, ἐχρῶντο δὲ καὶ μαντικῇ. Οἱ Σκύθαι, ἐπιτηδειότατοι ἱπποτοξόται, ἦσαν ἀρειμάνιοι, πολεμισταὶ μᾶλλον ἢ λῃστρικοί[4], ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιθέμενοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἑαυτῶν χώρας, ἥτις ἄλλως ἕνεκα τῆς φυσικῆς κατασκευῆς τῶν μεγάλων ποταμῶν κλπ. καὶ τοῦ βίου τῶν Σκυθῶν, ὄντων νομάδων κυρίως, ζώντων ἀπὸ τῶν κτηνῶν ἰδίως καὶ μὴ ἐχόντων πόλεις καὶ ἀγροὺς καλλιεργημένους, λίαν δυσκόλως ἠδύνατο νὰ κατακτηθῇ.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἠπείρου κατὰ μῆκος τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους παρετείνετο ἡ Ἰλλυρία, ἧς ὅμορος πρὸς βορρᾶν ἦτο ἡ Παννονία διὰ τοῦ ποταμοῦ Σάου χωριζομένη αὐτῆς. Τὴν Παννονίαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μὲν Νωρικοῦ ἀφώριζε τὸ Κέτιον ὄρος, τῆς δὲ ἄνω Ἰταλίας αἱ Ἰούλιαι Ἄλπεις, πρὸς ἄρκτον δὲ καὶ ἀνατολὰς αὐτῆς ἔρρεεν ὁ Ἴστρος, ὅστις πρὸς βορρᾶν μὲν ἐχώριζεν αὐτὴν τῆς μεγάλης Γερμανίας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς Δακίας. Ἡ Παννονία περιεῖχε τὰ ἀνατολικὰ τῆς σημερινῆς Αὐστρίας, Στυρίας, Καρινθίας καὶ Καρνικῆς, τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας τὰ μεταξὺ

1. Ἰλιάδ. Ν. 6.
2. Ἴδε Στέφ. Βυζάντιον ἐν λέξει Ἄβιοι καὶ Στράβ. Ζ', 3, 9 καὶ 7.
3. Στέφ. Βυζάντ. ἐν λέξει.
4. Στράβ. Ζ, 4,6.

Δουνάβεως καὶ Σάου, τὴν Σλαβονίαν καὶ μέρος τῆς Κροατίας καὶ Βοσνίας. Οἱ Παννόνιοι ἢ Πάννονες ἦσαν τοῦ γένους τῶν Ἰλλυριῶν, ἀνδρεῖοι, ἄγριοι καὶ φονικοί[1], ὑποταγέντες δὲ μετὰ μακρὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐξημερώθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπ' αὐτῶν.

Πρὸς τὰ ἀνατολικὰ καὶ βόρεια τῆς Μακεδονίας κατῴκουν οἱ Θρᾷκες ἢ Γετοθρᾷκες, οἵτινες ἐξηπλοῦντο ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος μέχρι πέραν τοῦ Ἴστρου, κατοικοῦντες ἐν Θρᾴκῃ, Μοισίᾳ, ἤτοι τῇ σημερινῇ Βουλγαρίᾳ καὶ Δακίᾳ, καθόσον κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας οἱ Γέται ἢ Δάκοι, οἵτινες ᾤκουν ἑκατέρωθεν τοῦ Ἴστρου[2], ἦσαν ὡς καὶ οἱ Μοισοί[3], ὁμόγλωσσοι τῶν Θρᾳκῶν[4] καὶ θρᾳκικὸν ἔθνος[5]· ἦσαν δὲ οἱ Γέται, οὓς ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ ἀθανάτους, δικαιότατοι καὶ ἀνδρειότατοι τῶν Θρᾳκῶν[6]. Τὸ ἔθνος τῶν Θρᾳκῶν ἦτο τὸ μέγιστον μετὰ τὸ Ἰνδικόν[7], Θρᾷκες δὲ καὶ Μοισοὶ ᾤκουν καὶ ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ[8]. Ἡ ἀρχαία Δακία περιελάμβανε Βλαχίαν, Μολδαβίαν, Τρανσυλβανίαν, μέρος τῆς Οὐγγαρίας καὶ τοῦ βαννάτου Τεμεσβὰρ (Ζουρόβαρα)[9]. Οἱ Γέται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκαλοῦντο Δάκοι· ἀλλὰ Δάκοι ἢ Δάκες ἐκαλοῦντο κυρίως οἱ πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἦσαν δὲ οἱ Δάκοι ὅμοροι τοῖς Γερμανοῖς[10], Γέται δὲ οἱ πρὸς τὸν Πόντον[11], ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ προστίθεμεν μετὰ τοῦ Στράβωνος, ὅτι Δάκοι καὶ Γέται ἦσαν ὁμόγλωσσοι[12].

Πρὸς βορρᾶν τῶν Γετῶν εὑρίσκομεν τοὺς Βαστάρνας ἢ Πευκίνους. Οἱ Πευκῖνοι ἢ Πευκινοὶ κατῴκουν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Πεύκης, ἐξ οὗ ἔλαβον τὴν ἐπωνυμίαν· κεῖται δὲ ἡ Πεύκη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον[13] πρὸς ἄρκτον τῶν Καρπαθίων ὀρέων ἐν τῇ σημερινῇ Γαλλικίᾳ. Ὁ δὲ Στράβων[14] λέγει, ὅτι ἐκλήθησαν οὕτω καταλαβόντες τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον Πεύκην. Φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ Πευκῖνοι ἦσαν φυλὴ τῶν Βασταρνῶν, διότι κατὰ τὸν Στράβωνα[15] οἱ Βαστάρναι ἦσαν διῃρημένοι εἰς πολλὰ φῦλα, ὧν τινες Ἄτμονοι καὶ Σιδόνες ἐλέγοντο, οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν νῆσον Πεύκην Πευκῖνοι. Οἱ Βαστάρναι ᾤκουν ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Οὐϊστούλα παρὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ἴστρου ὄχθην μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ εἰς τὸν Πόντον, κατεῖχον δηλ. μέρος τῆς σημερινῆς Τρανσυλβανίας, Γαλλικίας, Οὐγγαρίας, Μολδαβίας καὶ Βεσσαραβίας. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Στράβων ἀγνοεῖ τὰ ὅρια

1. Στράβ. Ζ, 5,1,2,3, 11 καὶ Δίων 49,36.
2. Στράβ. Ζ', 3,2.
3. Αὐτόθι.
4. Στράβ. Ζ,3,10.
5. Ἡρόδοτ. Ε', 3 καὶ ἐπ. καὶ Δ', 93.
6. Ἡρόδ. Δ', 93.
7. Ἡρόδ. Ε', 3.
8. Ἡρόδ. Α', 28, Γ', 90, Ζ'. 74 καὶ ἐπ. καὶ Στράβ. Ζ', 3, 2.
9. Mannert Γεωγραφία Τόμ. Δ', σελ. 172.
10. Tacitus German. 1, Στράβ. Ζ', 3, 1 καὶ Ζ' 1, 3.
11. Στράβ. Ζ', 3, 12.
12. Στράβ. Ζ', 3. 13.
13. Γ', 5, 15.
14. Ζ. 3, 17.
15. Αὐτόθι.

αὐτῶν, ἕως ποῦ ἐξετείνοντο καὶ τίνες ᾤκουν πέραν αὐτῶν[1]. Ἐκ τῶν ἀρχαίων οἱ μὲν κατατάττουσιν αὐτοὺς τοῖς Σκύθαις ἢ Σαρμάταις, ἄλλοι τοῖς Γέταις καὶ ἄλλοι τοῖς Κελτοῖς· ὁ Τάκιτος[2] ἐνδοιάζει ἂν πρέπει νὰ κατατάξῃ αὐτοὺς τοῖς Γερμανοῖς ἢ τοῖς Σαρμάταις, ὁ δὲ Στράβων[3] καὶ αὐτὸς ἀμφιβάλλων, λέγει «σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους». Ὁ Πλούταρχος[4] χαρακτηρίζει αὐτοὺς «ἄνδρας οὐ γεωργεῖν εἰδότας, οὐ πλεῖν, οὐκ ἀπὸ ποιμνίων ζῆν νέμοντας, ἀλλ' ἓν ἔργον καὶ μίαν τέχνην μελετῶντας, ἀεὶ μάχεσθαι καὶ κρατεῖν τῶν ἀντιταττομένων· ὑψηλοὺς μὲν τὰ σώματα, θαυμαστοὺς δὲ τὰς μελέτας, μεγαλαύχους δὲ καὶ λαμπροὺς ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἀπειλαῖς». Οἱ Βαστάρναι ἐπολέμησαν καὶ κατὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχοῦντες Μιθριδάτῃ καὶ Μαρκομάνοις καὶ Γότθοις, οἷς ἐπὶ τέλους συνεφύρθησαν εἰς ἓν ἔθνος.

(Ἕπεται συνέχεια).

Σ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ[5]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 165

ΜΕΡΟΣ Β.

Φιλέλληνες καταλιπόντες τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τοῦ 1821-1860.

51. **Gindre Louis** (Λουδοβῖκος Ζένδρ). — Γάλλος. Διεκρίθη εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν Φαβιέρον διὰ τὴν γενναιότητά του καὶ τὸ ἐφευρετικὸν τοῦ νοός του. Διεδέχθη τὸν Ἐμμανουὴλ Καλέργην εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τακτικοῦ πυροβολικοῦ. Πρώην ὑπαξιωματικός· ἔφερε τὸν σταυρὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἔλβας.

52. **Gosse** (Γκός). — Ἐξ Ἑλβετίας. Ἰατρὸς ἀξιόλογος καὶ ἔνθους φιλέλλην.

Grasset Edouard (Ἐδουάρδος Γκρασέ). — Γάλλος. Ἐπιφορτισμένος μὲ διαφόρους ἀποστολὰς ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου.

54. **Gravel** (Γκραβέλ). — Γάλλος. Ἄνευ πληροφοριῶν.

55. **Guédon Pierre** (Πέτρος Γκεδόν). — Γάλλος. Σημαιοφόρος τῶν φιλελλήνων ἐν Χαϊδαρίῳ καὶ εἰς Χῖον. Δεδοκιμασμένης ἀνδρείας καὶ λαμπροῦ χαρακτῆρος.

56. **Quéhenneux** (Γκεεναί). — Στρατηγὸς ἐν Γαλλίᾳ· ἦτο ἐπιφορτισμένος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Orléans μετὰ ταῦτα βασιλέως Louis Philippe δι' ἀποστολῆς τινος ἥτις ὅμως μὲ ὅλην τὴν ἐπιτηδειότητά του ἐναυάγησε.

57. **Grabowsky** (Γκραμπόβσκυ). — Πολωνός. Ἄγνωστα τὰ κατ' αὐτόν.

58. **Gubernati** (Γκουβερνάτι). — Ἐκ Σαρδηνίας. Παλαιὸς λοχαγὸς τῆς Ἰταλικῆς φρουρᾶς τοῦ Ναπολέοντος. Πρῶτος ἐκγυμναστὴς τοῦ ὀργανισθέντος ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Δ. Ὑψηλάντου τακτικοῦ σώ-

1. Στράβ. Ζ', 2, 4.
2. German. XLVI.
3. Ζ', 3, 17.
4. Αἰμίλ. Παῦλος 12.
5. Ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ φιλέλληνος Ἐρρίκου Φορνέζη.

ματος διοικουμένου ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Farella τὸν ὁποῖον ἐν Πέτᾳ διεδέχθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου.

Η.

59. **Hanet** (Χανέ). — Γάλλος. Ἀρχαῖος λοχαγὸς ἐν Γαλλίᾳ ἠκολούθησε τὸν λοχαγὸν Jourdain.

60. **Heideck, Charles de** (Κάρολος δὲ Χάϊδεχ).—Ἐλβετός. Ὑπηρετήσας ὑπὸ τὴν αὐτοκρατείαν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου. Ὡς στρατιωτικὸς δὲν ἔκαμε τίποτε ἄξιον λόγου. Ἠσχολήθη εἰς ἔργα τινὰ ὀχυρώσεων εἰς Μέθαινα ὡς εἰς τὸ φρούριον *Διαμάντε* κλ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Φαβιέρου τὸν ἀντικατέστησεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν χωρὶς ὅμως νὰ φέρῃ ἐπαισθητὴν βελτίωσιν.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1833 μὲ τὸν τίτλον τοῦ στρατηγοῦ καὶ μέλους τῆς ἀντιβασιλείας ἐκηρύχθη ἐχθρὸς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἀγῶνος ἔθεσεν ἐν ἀποστρατείᾳ καὶ μὲ κατώτερον βαθμὸν τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἔδωσε σύνταξιν ἀνεπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας των λέγων εἰς αὐτοὺς παραπονουμένους ὅτι «ἐὰν δὲν εἶχαν ἀρκετὰ διὰ νὰ ζοῦν εἶχαν ὅμως ἀρκετὰ ὅπως μὴ ἀποθάνουν τῆς πείνης!» Εἰς τὴν κακήν του ἐπήρειαν ὀφείλεται καὶ ἡ διαλυσις τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ἦσαν αἱ ἐπαναστάσεις, ἡ λῃστεία κ.λ.

61. **Hütting baron de** (Βαρῶνος δὲ Χύτιγκ). — Γερμανός. Ἐθελοντὴς εἰς τὸ σῶμα τῶν Φιλελλήνων.

Ι. J.

62. **Ibany Jean** (Ἰωάννης Ἰβάνυ). —Ἰσπανός. Ἐθελοντής, φίλος τῶν περιπετειῶν· ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἱππικόν.

63. **Jardinelli prinoe** (πρίγκηψ Ζαρδινέλης).—Ἐκ Παλέρμου. Ἦτο εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς τῷ 1821. Διετήρει 'δι' ἐξόδων του 40 Φιλέλληνας τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει.

64. **Joehmus** (Ζαίμους).—Ἐξ Ἀνοβέρου. Ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Church λοχαγὸς τοῦ ἐπιτελείου εἰς τὸν βασιλικὸν στρατόν· τοῦ βαθμοῦ τούτου μὴ ἱκανοποιοῦντος τὴν φιλοδοξίαν του ἀπῆλθεν εἰς Τουρκίαν ὅπου ἔγεινε στρατηγὸς καὶ κάθὼς λέγουν πασᾶς. Ἦτο καλὸς στρατιώτης καὶ πεπαιδευμένος.

65. **Jourdain** (Ζουρταίν). — Γάλλος πρώην πλοίαρχος φρεγάτας, ἐν ἀποστρατείᾳ. Ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1822 ἐνεπιστεύθησαν δὲ αὐτῷ διαφόρους στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀποστολὰς τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἀποτυχία ἦτο σχεδὸν βεβαία καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐντελῶς ἀπέτυχε.

Κ.

66. **Kutzowsky** (Κουτζόβσκυ). — Πολωνός. Παρευρέθη ἐν Πέτᾳ.

L.

67. **Laport** (Λαπόρτ).—Γάλλος. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως.

68. **Lavilasse, de** (Λαβιλάς).—Γάλλος. Φιλέλλην τοῦ 1822 εἶχε φήμην καλοῦ στρατιώτου καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου εἰς τὸν ἀποκτον στρατόν.

69. **Lezinsky** (Λετσίνσκυ).—Πρῶσσος. Περὶ αὐτοῦ μόνον ἡ κατὰ τὸ 1821 ἀφιξίς του μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ εἶναι γνωστή.

70. **Londonio** (Λοντόνιό).—Αὐστριακός. Ἀφησε τὸν ναυτικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου.

71. **Lonfriori** (Λονφριόρι). —Ἰσπανός. Ὁ ἐν Ἑλλάδι βαθμός του εἶναι ἄγνωστος· ἦτο λοχαγὸς εἰς τὴν πατρίδα του.

(Ἕκεται συνέχεια).

Ο ΖΩΝΤΑΝΟΠΕΘΑΜΕΝΟΣ

Ἦτανε σαββάτο πρωΐ, ἡ ὥρα ἕξη, ποῦ πέθανα. Ὕστερα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ἀρρώστια. Ἡ κακομοίρα ἡ γυναῖκα μου ἤτανε σκυμμένη μέσα 'ς τὸ σεντοῦκι γιὰ νὰ βγάλῃ ἀσπρόρουχα. Ὅταν σηκώθηκε καὶ ἐγύρισε καὶ μὲ εἶδε, τεντωμένο, μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτά, δίχως ἀναπνοή, χύθηκε πάνω μου γιατὶ θάρρεψε πῶς λιγοθύμησα, καὶ μοῦπιανε τὰ χέρια μου, σκύφτοντας πάνω μου τὸ πρόσωπό της. Μὰ ξάφνου τὴν ἔπιασε τρομάρα καὶ σὰν τρελλὴ ἔβαλε τῆς φωναῖς:

— Δυστυχία μου! δυστυχία μου! πέθανε!

Ἐγὼ τἄκουα ὅλα, μὰ ἡ φωναῖς μοῦ φαινόντανε ἀδύναταις 'σὰν νὰ ἤτανε ἀπὸ μακρυά. Μονάχα τὸ ἀριστερό μου μάτι ἔβλεπεμὰ ὅλα· τἄβλεπα τριγύρω μπερδεμένα· τὸ δεξί μου μάτι εἶχε παραλύσει πειὸ ὅλως διόλου. Μιὰ κομμάρα φρικτὴ μ' ἔβαστοῦσε· ἡ θέλησί μου εἶχε νεκρωθῆ, οὔτε τὸ μικρό μου δάχτυλο δὲν μποροῦσα νὰ κινήσω. Μὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πιάσιμο τοῦ κορμιοῦ μου, ὁ νοῦς μου ἐδούλευε ἀργὰ ἀργὰ σὰν ἀποσταμένος, μὰ ἐδούλευε.

Ἡ καϋμένη μου ἡ Ἀννιὼ ἔκλαιε, πεσμένη 'ς τὰ γόνατα σιμὰ 'ς τὸ κρεββάτι, καὶ ἔλεγε μὲ φωνὴ ποῦ μοῦ ξεσχίζε τὴν καρδιά μου.

— Πέθανε! κακὸ ποῦμ' ἠύρε! πέθανε!

Πέθανα! Μὰ ἔτσι εἶνε ὁ θάνατος, νὰ μένῃ ναρκωμένο σῶμα καὶ ζωντανὸς ἀκόμα ὁ νοῦς, σὰν ν' ἀργοποροῦσε ἡ ψυχὴ μέσα 'ς τὸ κρανίο μου πριχοῦ πεταξῇ μιὰ γιὰ πάντα; Ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια τὸ εἶχα τὸ κακὸ τὸ πάθος! Δυὸ φοραῖς λίγο ἔλειψε νὰ πεθάνω, μοῦ εἶχαν ράψει καὶ τὰ σάβανά μου· ἔπειτα πλειὰ συνήθισαν νὰ μὲ βλέπουν ἀρρωστιάρη· κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχα πῇ τῆς Ἀννιῶς νὰ μὴ φωνάξῃ γιατρό, ὅταν τὴν ἡμέρα πούρθαμε 'ς τὸ Παρίσι ἔπεσα 'ς τὸ κρεββάτι, 'ς ἕναμικρὸ ξενοδοχεῖο. Θαρροῦσα πῶς μὲλίγη ἡσυχία θὰ σηκωθῶ 'ς τὰ πόδια μου, καὶ πῶς ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν κούρασι κατάντησα ἔτσι. Μὰ ὡς τόσο μ' ἐβαστοῦσε μιὰ φρικτὴ λαχτάρα. Εἴχαμε φύγει βιαστικὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας, μὲ κάτι λίγα λεπτά, ὅσο ποῦ μᾶς ἔφθαναν νὰ ζήσωμε ὡς τὸ τέλος τοῦ ἀλλουνοῦ μηνὸς ὄντας θἄπερνα τὸ μηνιάτικό μου ἀπὸ τὴ νομαρχία, ποῦ ἤμουν διωρισμένος. Καὶ νά, μ' ἔπιασε πάλι τὸ πάθος μου κ' ἐπέθανα.

Μά, ἀλήθεια πεθαμένος ἤμουν; Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ ἐφοβούμουν τὸ θάνατο. Ἐπειδὴ ἤμουν ἀρρωστιάρικο καὶ οἱ γειτόνοι μ' ἐχαΐδευαν, μὲ λύπη, ὅλο τὸ θάνατο ἐσυλλογιζόμουν καὶ πῶς θὰ μὲ θάψουν γρήγορα. Ὁ τάφος μ' ἐτρόμαζε. Ὁ φόβος αὐτός μοῦμεινε καὶ σὰν ἐμεγάλωσα. Κάποτε ἔπαιρνα θάρρος. «Αἴ· καὶ τί τάχα· θὰ πεθάνω, ὅλοι θὰ πεθάνουν, ἔτσι εἶνε τὸ γραφτό μας, ἡσυχάζει κανεὶς μιὰ γιὰ πάντα ἀπ' τὰ βάσανα κι' ἀπ' τῆς συφοραῖς». Καὶ δὲν ἐφοβούμουν πειά, μὰ ζάφνου μιὰ ἀνατριχίλα μὲ πάγωνε, μ' ἔπιανε πάλι ὁ τρόμος μου, σὰν νὰ μ' ἐκουνοῦσε κανένα θεόρατο χέρι ἀπὸ πάνω ἀπὸ ἕνα βαθὺ καὶ μαῦρο γκρεμνό. Πόσαις φοραῖς τὴν νύκτα, τινάχθηκα ἀπὸ τὸ κρεββάτι μου, θαρρῶντας πῶς ὁ Χάρος μ' ἐφύσηξε μὲ τὴν παγωμένη ἀναπνοή του καὶ ψιθυρίζοντας μ' ἀπελπισία: Ἀχ! θὰ πεθάνω! δὲν ἔχω γλυτωμό! Ἕνα βάρος ἐζουλοῦσε τὸ στῆθός μου. Καὶ ἀποκοιμώμουν πάλι μὲ καρδιοχτύπι, καὶ τόσο μ' ἐτρόμαζε ὁ ὕπνός ποῦ μοῦ φαινότανε σὰν θάνατος. Μήπως ἀποκοιμηθῶ μιὰ γιὰ πάντα! Μήπως καὶ κλείσω τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴν τ' ἀνοίξω ποτέ, ποτὲ πλειά! Αὐτὸς ἦταν ὁ φόβος μόυ.

Δὲν 'ξεύρω ἂν ὑπόφεραν κι' ἄλλοι αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Μὰ μένα μ' ἐβασάνισε σ' ὅλη μου τὴ ζωή. Ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ σὲ κάθε πρᾶγμα ποῦ ἀγάπησα ἐρχότανε ὁ θάνατος νὰ μὲ ξεχωρίσῃ. Θυμάμαι τοὺς πλειὸ εὐτύχισμέναις στιγμαῖς ποῦ πέρασα μὲ τὴν Ἀννιώ. Τοὺς πρώτους μῆνας τῆς πανδρειᾶς μας ὅταν τὴν νύκτα κοιμόταν 'ς τὸ πλάγι μου κ' ἐγὼ συλλογιζόμοῦν γι' αὐτὴν πῶς νὰ τὴν κάνω πλειὸ εὐτυχισμένη, ἡ ἰδέα πῶς θὰ χωρισθοῦμε μιὰ μέρα μοῦ σκόρπιζε τὴν χαρά μου, μοῦ γκρέμιζε ταῖς ἐλπίδες μου. Μπορεῖ αὔριο, ἔλεγα μὲ τὸν νοῦ μου, νὰ χωρισθοῦμε, μπορεῖ καὶ σὲ μιὰ ὥρα. Καὶ μ' ἔπιανε μιὰ λύπη, μιὰ λύπη, καὶ μοῦ φαινότανε πῶς ἡ εὐτυχία ἐκείνη ἦταν ψεύτικη ἀφοῦ μπροῦσε νὰ τελειώσῃ μὲ τέτοια σκληρὸ ἀποχωρισμό. Τότε μοῦ ἐρχόντουσαν καὶ ἄλλαις σκέψεις: Ποιός θὰ πεθάνῃ πρῶτος; ἡ Ἀννιὼ ἢ ἐγώ; Καὶ εἴτε αὐτὴ πέθαινε πρῶτα ἢ ἐγὼ μ' ἔπαιρναν τὰ δάκρυα βλέποντας τὴν ζωή μας κομματιασμένη. Σ' ταῖς πειὸ καλαῖς στιγμαῖς τῆς ζωῆς μου μ' ἔπιανεν τέτοιαις μελαγχολίαις καὶ κανένας δὲν ταῖς ἔνοιωθε. Ὅταν μοῦ ἐρχότανε κανένα καλό, ὅλοι ἀπορροῦσαν γιατὶ ἤμουν ἔτσι λυπημένος. Μὰ ἤμουν λυπημένος, γιατὶ ἔξαφνα, τὴν στιγμὴ ποῦ ἤμουν ἕτοιμος νὰ χαρῶ ἔλεγα μὲ τὸν νοῦ μου: «Τί τὸ ὄφελος!» Μὰ τὸ χειρότερο ἤτανε ποῦ τὸ βάσανό μου αὐτὸ δὲν τῶλεγα κανένός, τὸ φύλαγα μέσα μου. Τέτοια πράγματα δὲν λέγονται. Πολλαῖς φοραῖς τὰ ἀνδρόγυνα πλαγιασμένα 'ς τὸ κρεββάτι, θ' ἀνατριχιάζουν ἀπὸ τὴν ἴδια ἀνατριχίλα ὅταν σβύνῃ τὸ φῶς· μὰ οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος λὲν τί ἔχουν εἰς τὸν νοῦ τους, γιατὶ γιὰ τὸν θάνατο δὲν μιλοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅπως δὲν βγάζουν ἀπὸ τὸ στόμα μερικαῖς ἀδιάντροπαις λέξεις.

Αὐτὰ τὰ πράγματα ἐσυλλογιζόμουν ἐνῷ ἡ Ἀννιώ μου ἔκλαιε 'ς τὸ πλάγι μου. Καὶ δὲν εἰμποροῦσα νὰ τῆς εἰπῶ πῶς δὲν

ἔχω τίποτε. Ἀλήθεια, ἂν ἔτσι ἦταν ὁ θάνατος, εἶχα ἄδικο νὰ τὸν φοβοῦμαι τόσο. Ἤτανε μιὰ ἡσυχία, μιὰ ξεκούρασι, καὶ μέσα σ' αὐτὴ ἐλησμονοῦσα ὅλαις μου ταῖς φροντίδαις. Μονάχα τὸ θυμητικό μου δὲν ναρκώθηκε, ἴσα ἴσα ἔγεινε πειὸ δυνατό; πειὸ καθαρό. Σὲ μιὰ στιγμὴ ὅλη μου ἡ ζωὴ ἐπερνοῦσε ἀπ' ἐμπρός μου, καὶ τὴν ἔβλεπα 'σὰν νὰ ἦταν ξένο πρᾶγμα. Νόμιζα πῶς μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακρυὰ μοῦ διηγότανε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μου.

Ὁ νοῦς μου ἔτρεχε εἰς τὸ χωριό μου. Ἐκεῖ ὅπου ὁ δρόμος γυρνᾷ κ' εἶνε κάτι πεῦκα. Ὅταν ἤμουν ἑπτὰ χρονῶν ἐπήγαινα μαζὺ μὲ τὸν πατέρα μου, 'ς τὸν κῆπον τῆς Ἀννιῶς καὶ τρώγαμε μοῦρα. Ἔπειτα θυμώμουνε τὸ σχολειό, μὲ τοὺς τέσσαρες τοίχους του, καὶ τὴν στενοχώρια ποῦ τράβηξα πάνω 'ς τὰ θρανία ἐν ᾧ συλλογιζόμουν τὰ χωράφια, τὴ θάλασσα, τὰ παιγνίδια. Σὲ λίγα χρόνια πέθανε ὁ πατέρας μου, καὶ μθῆκα κάποιο ὑπηρέτης, καὶ μὲς 'ς τὴ μαῦρη μου τὴ ζωὴ ἡ μόνη μου χαρὰ ἤτανε νὰ πηγαίνω κάθε Κυριακὴ 'στὸ σπῆτι τῆς Ἀννιῶς. Ἡ Ἀννιὼ ἦταν μικρὸ κορίτσι ἀκόμη, καὶ μ' ἀγαποῦσε γιατὶ τὴν γυρνοῦσα 'ς τὸ δρόμο μὲ τὸ χειραμάξι τους. Μά, ὕστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια τὴν ἐζήτησα γιὰ γυναῖκα καὶ τότε ἐκατάλαβα ἀπὸ τὸν τρόπο της, πῶς δὲν μὲ ἤθελε καθόλου. Μὰ οἱ γονεῖς της μοῦ τὴν ἔδωσαν· ἤθελαν νὰ τὴν ξεφορτωθοῦν ἀπ' τὴ ράχι τους καὶ αὐτὴ δὲν εἶπε ὄχι. Ἅμα τὸ πῆρε ἀπόφασι πῶς θὰ γείνῃ γυναῖκά μου, ἄφησε κατὰ μέρος τὴ λύπη.

Αὐτὴ εἶνε ἡ νειότη μου. Ἐζήσαμε κάμποσο καιρὸ ἐκεῖ κάτω. Μὰ μιὰ 'μέρα τὴν εὑρῆκα νὰ κλαίῃ. Τί ἔχεις γυναῖκα; τῆς λέγω «Στενοχωριέμαι, ἄνδρα ἐδῶ, νὰ φύγωμεν». Σὲ ἕξη μῆνες ἔβαλα κάτι λεπτὰ 'στὴν ἄκρη, ἕνας τοῦ σπιτιοῦ μας ἄνθρωπος φρόντισε καὶ μοῦ βρῆκε μιὰ θέσι 'ς τὸ Παρίσι καὶ τὴν ἔφερα τὴ γυναικούλα μου γιὰ νὰ μὴν κλαίῃ πλειά. Μέσα 'ς τὸ σιδηρόδρομο ἐγελοῦσε. Τὴν νύκτα εἰδὴς τὰ καθίσματα τῆς τρίτης θέσεως εἶναι σκληρά, τὴν ἐπῆρα 'ς τὰ γόνατά μου καὶ ἔτσι ἀποκοιμήθηκε ἥσυχα.

Αὐτὰ ἦταν τὰ περασμένα μου. Καὶ τώρα βρισκόμουν πεθαμένος πάνω σ' αὐτὸ τὸ στενὸ στρῶμα τοῦ ξενοδοχείου, καὶ ἡ γυναῖκά μου γονατισμένη 'ς τὸ πάτωμα μοιρολογοῦσε. Τὸ ἀριστερό μου μάτι, ἀρχισε σιγὰ σιγὰ κι' αὐτὸ νὰ μὴ βλέπῃ, μὰ τὸ θυμόμουν καλὰ πῶς ἦταν ἡ κάμαρα. Ἀριστερὰ τὸ κομό, δεξιὰ ἡ γωνιά, 'ς τὴ μέση ἕνα ρωλόγι χαλασμένο ποῦ ἔδειχνε μεσημέρι. Τὸ παράθυρο ἔβλεπε σ' ἕνα δρόμο μαῦρο καὶ βάθύ. Καὶ τόσος κόσμος ἐπερνοῦσε ἀπ' ἐκεῖ κάτω καὶ τόση ὀχλοβοὴ γινότανε ποῦ ἄκουά τὰ τζάμια νὰ τρέμουν.

Κανένα δὲν ἐγνωρίζαμε 'ς τὸ Παρίσι. Ἐφύγαμε βιαστικὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ φθάσαμε μιὰ ἑβδομάδα πριχοῦ πάρω τὸ διορισμό μου 'ς τὴ Νομαρχία. Ἀπὸ τότε ὅπου ἔπεσα 'ς τὸ κρεββάτι μοῦ φαινότανε πολὺ παράξενο πρᾶγμα νἄμαι σὰν φυλακισμένος μέσα 'ς τὴν κάμαρα, ποῦ ἤρθαμε κ' ἐκονέψαμε παραζαλισμένοι ὕστερα ἀπὸ ἕνα τέτοιο ταξεῖδι μὲ τὸ σιδηρόδρομο. Ἡ γυναῖκά μου μὲ περιποιήθηκε μὲ πολὺ γλυκὸ τρόπο μὰ ἔνοιωθα πόσο ἀνησυχοῦσε ἡ κακομοίρα. Κάπου κάπου ἐπήγαινε σιμὰ 'ς τὸ παράθυρο ἔρριχνε μιὰ ματιὰ 'ς τὸ δρόμο, ἔπειτα γυρνοῦσε 'ς τὴ θέσι της χλωμὴ σὰν νὰ τὴν τρόμαζε αὐτὸ τὸ θεόρατό Παρίσι ποῦ ἄκουε νὰ βογκᾷ τόσο τρομερά. Ἀλήθεια, τί θἄκανε 'σὰν δὲν σηκονόμουν πλειά; τί θὰ γινότανε μέσα 'ς τὴν ἀτέλειωτη πόλι, καταμόναχη, χωρὶς φίλο, χωρὶς βοηθό;

Ἡ Ἀννιὼ ἐπῆρε τὸ ἕνα χέρι μου ποῦ κρεμότανε ἀκίνητο στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ, καὶ τὸ φιλοῦσε κ' ἔλεγε σὰν τρελλή:

— Γεώργη μου, γύρνα καὶ κύτταξέ με, μίλησέ μου... Ἀχ! Θεέ μου! πέθανε! πέθανε!

Ὁποιος πεθαίνει τὸ λοιπὸν δὲν χάνεται μιὰ γιὰ πάντα; νὰ ἐγὼ ποῦ ἄκουα κ' ἐσυλλογιζόμουν. Ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια αὐτὸ μονάχα ἐφοβούμουν, νὰ χαθῶ μιὰ γιὰ πάντα. Δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω πῶς μιὰ μέρα δὲν θὰ ζῶ πλειά, πῶς δὲν θὰ μείνῃ τίποτε ἀπὸ μένα καὶ γιὰ πάντα, χιλιάδες χρόνια, χωρὶς νὰ ξαναρχίσω τὴν ζωή. Ἀνατρίχιαζα ὅτάν εὕρισκα 'ς τὴν Ἐφημερίδα γιὰ κανένα μακρυνὸ χρόνο, ὕστερα ἀπὸ τὰ χίλια ἑνιακόσια. Δίχως ἄλλο 'ς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ δὲν θἄμαι ζωντανός, ἔλεγα μὲ τὸν νοῦ μου, θἄμαι σκόνι καὶ κόκκαλα· καὶ μοῦ ἐρχόντανε δάκρυα. Ἐγὼ θὰ πεθάνω κ' ὁ κόσμος θὰ τραβᾷ τὸ δρόμο του!.. Νὰ ὅμως ποῦ δὲ σβύσθηκε μὲ τὴ ζωὴ καὶ ἡ σκέψι, νὰ ποῦ νοιώθω καὶ πεθαμένος. Μὰ δὲν θἄμαι 'πεθαμένος. Θὰ σηκωθῶ ἐπάνω σὲ λίγο. Ναί, ναί, σὲ λίγο θ' ἁπλώσω τὰ χέρια μου, καὶ θὰ σφίξω τὴν Ἀννιὼ μὲς 'ς τὴν ἀγκαλιά μου γιὰ νὰ τῆς σκουπίσω μὲ τὰ φιλιά μου τὰ δάκρυά της. Τί χαρὰ νὰ ξαναβρεθοῦμε πάλι! πῶς θ' ἀγαπιώμαστε! Θὰ ξεκουρασθῶ ἀκόμη κάμποσαις 'μέραις ἔπειτα θὰ πάγω 'ς τὴ Νομαρχία. Καινούργια ζωὴ θ' ἀρχίσῃ γιὰ μᾶς, πειὸ εὐτυχισμένη. Ὡς τόσο ὅμως ἤμουν παρὰ πολὺ κομμένος. Ἡ Ἀννιὼ δὲν ἔκανε καλὰ ν' ἀπελπίζεται γιατὶ δὲν ἔχω δύναμι νὰ γυρίσω τὸ κεφάλι μου πάνω 'στὸ μαξιλάρι καὶ νὰ τῆς χαμογελάσω. Μὰ σὲ λίγο, ἅμα πῇ πάλι:

— Δυστυχία μου! πέθανε! πέθανε!

Θὰ τὴν φιλήσω, καὶ θὰ τῆς πῶ σιγά, σιγὰ γιὰ νὰ μὴν τὴν τρομάξω:

— Ὄχι δὲν 'πέθανα, γυναικούλα μου. Κοιόμμουν. Βλέπεις πῶς ζῶ καὶ σ' ἀγαπῶ.

Β'.

Σ' ταῖς φωναῖς ποῦ ἔβαλε ἡ Ἀννιώ, ἄνοιξε ἡ θύρα μὲ δύναμι καὶ μιὰ φωνὴ ἐφώναξε:

— Τ' εἶνε γειτόνισσα;.. Πάλι τὸν ἔπιασε;

Τὴ γνώρισα τὴ φωνή. Ἤτανε μιᾶς γρηᾶς, τῆς Κυρα-Κκάβαινας, ποῦ καθότανε 'ς τὸ ἴδιο πάτωμα.

— Χριστὲ καὶ Παναγία! μὴν τελείωσε; ἐρώτησε μὲ σιγανὴ φωνὴ ἅμα ἐμβῆκε.

Ἐκατάλαβα ὅτι ἐρχότανε κοντά μου. Μ' ἐκύτταξε, μ' ἄγγιξε, κ' ἔπειτα εἶπε λυπητερά:

— Ἡ καϋμένη! ἡ καψερὴ! ἐχήρεψε!

Ἡ Ἀννιώ, ἔκλαιε μὲ ἀναφυλητά. Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα τὴν ἐσήκωσε, τὴν ἐκάθισε σ' ἕνα σκαμνί, καὶ ἄρχισε νὰ τῆς λέει παρηγοριαῖς.

— Μὴν κάνῃς δὰ σὰν κουτή, κόρη μου, θὰ πάθῃς τίποτε μ' αὐτὰ ποῦ κάνεις. Γιατὶ τάχα πέθανε ὁ ἄνδρας σας θὰ πλανταξῇς σὺ ἀπὸ τὰ κλαύματα; Δὲν λέγω, ἔτσι τὸ φέρνει ἡ λύπη, κ' ἐγὼ ὄντας ἔχασα τὸν Κάκαβό μου, νιούτσικη 'σὰν ἐσένα, τρεῖς μέραις μπουκιὰ δὲν ἔβαλα 'ς τὸ στόμα μόυ. Μὰ τί καλὸ εἶδα; ἴσα ἴσα ἔγεινα χειρότερα. Ἔλα, μὴν κλαῖς, φέρσου γνωστικά

Λίγο λίγο ἡ Ἀννιὼ ἐσώπασε. Εἶχε ἀποκάμει πλειά· μὰ κάπου κάπου τῆς ἐρχόντουσαν πάλι τὰ ἀναφυλητά. Ἡ γρηᾶ ἐγυρνοῦσε μέσα 'ς τὴν κάμαρά μας 'σὰν νοικοκυρά.

— Μὴ σὲ νοιαζῇ γιὰ τίποτις, ἔλεγε, ἐγὼ τὰ φροντίζω ὅλα. Ἀκόμα δὲν προφθάσατε νὰ τὰ σιγυρίσετε τὰ πράματά σας· μὲς 'ς τὸ κομμό θἄχετε ἀσπρόρρουχα, δὲν ἔχετε;

Τὴν ἄκουσα ν' ἀνοίγῃ τὸ κομμό. Ἐπῆρε μία μπόλια καὶ ἤλθε καὶ τὴν ἄπλωσε 'πάνω 'ς τὸ τραπέζι ποῦ ἦταν σιμά μου· ὕστερα ἔτριψε ἕνα σπίρτο, καὶ μοῦ φάνηκε πῶς ἄναψε ἕνα σπερματσέτο γιὰ ἁγιοκέρι. Ἐκύτταζα μὲ τὸ μάτι μου κάθε κίνησι τοῦ χεριοῦ της κ' ἐπρόσεχα τί ἔκανε.

— Ὁ κακόμοιρος! ἐμουρμούρισε ἡ γρηά. Μὰ πάλι καλά, κόρη μου, ποῦ ἄκουσα τῆς φωναῖς σου. Καὶ ἔξαφνα βρέθηκα σὲ βαθὺ σκοτάδι. Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα μυδκλεισε τὸ μάτι μου. Δὲν τῶνοιωσα τὸ δάκτυλό της πάνω 'ς τὸ μάτι μου. Μὰ ὅταν 'βρέθηκα 'ς τὰ σκοτεινά, μιὰ κρυάδα ἔπιασε τὸ κορμί μου.

Ἐξαφνα ἡ θύρα ἄνοιξε. Ἡ Φανῆ, τὸ κορίτσι τῆς Κυρὰ-Κακάβαινας, δέκα χρονῶν τρελλοκόριτσο, ἐμβῆκε φωνάζοντας·

— Μητέρα! μητέρα! ἐδῶ σαι; καλὰ τὸ καταλαβα 'γὼ πῶς εἶσαι 'δῶ. Νά, σοῦφερα τὸ φόρεμα ποῦ θὰ μοῦ κόψῃς.

— Σούτ! σούτ! σῶπα! τῆς εἶπε ἡ μητέρα της.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐσώπαινε, φαίνεται ὅτι ἡ μάνα της μ' ἔδειξε ποῦμουν ζαπλωμένος 'ς τὸ κρεββάτι. Αἱ φωναῖς 'κόπηκαν 'ς τὴ στιγμή.

— Κοιμᾶται; ἐρώτησε σιγά.

— Ναί, ἄϊντε νὰ παίξῃς.

Μὰ τὸ κορίτσι δὲν ἐπήγαινε. Μοῦ φαινότανε πῶς μ' ἔβλεπε μὲ τὰ τρομαγμένα μάτια του, μισονοιώθοντας τί ἔτρεχε. Ἐξαφνα, τσπιασε τρομάρα κ' ἔφυγε τρέχοντας.

— Εἶνε πεθαμένος, μητέρα· ὤχ! ὦ! πεθαμένος.

Ἡ Ἀννιὼ ἤτανε πεσμένη 'ς τὸν καναπέ· δὲν τὴν ἄκουα νὰ κλαίῃ. Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα ἐγυρνοῦσε ὁλοένα μὲς 'ς τὴν κάμαρα.

— Κόρη μου, εἶπε 'ς τὴ γυναῖκα μου, πρέπει νὰ φροντίσωμε καὶ γιὰ τὸ θάψιμο. Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ πᾶμε 'ς τὴ δημαρχία, ἔπειτα νὰ νοιασθοῦμε καὶ γιὰ τὴν κη-

δεία. Σὺ δὲν εἶσαι σὲ κατάστασι νὰ κάνῃς αὐταὶς τῆς δουλειαίς. Ἐγὼ δὲν βαστᾷ ἡ καρδιά μου νὰ σ' ἀφήσω μονάχη...Στάσου νὰ πᾷ νὰ ἰδῶ μήν εἶνε 'ς τὴν κάμαρά του ὁ κὺρ Σίμος.

Ἡ Ἀννιὼ δὲν ἀποκρίθηκε. Ὅλα αὐτὰ τἄκουα ἀπὸ πολὺ μακρυά. Μοῦ φαινότανε, κἄποτε, πῶς ἐπετοῦσα, 'σὰν ψιλὴ φλόγα μέσα 'ς τὸν ἀέρα τῆς κάμαρας, καὶ ὅτι ἕνας ξένος ἤταν βαρειὰ ζαπλωμένος πάνω 'ς τὸ κρεββάτι. Ὡς τόσο ὅμως ἤθελα ἡ Ἀννιὼ νὰ μὴ δεχθῇ τὴν δούλεψι αὐτουνοῦ τοῦ Σίμου. Δυὸ τρεῖς φοραὶς τὸν εἶδα 'ς τὴν ἀρρῶστια μου. Καθότανε 'ς τὴν πλαγινὴ κάμαρα καὶ φαινότανε πολὺ περιποιητικός. Ἡ Κυρὰ - Κακάβαινα μᾶς εἶχε 'πῇ ὅτι ἦλθε γιὰ 'λίγο 'ς τὸ Παρίσι, γιὰ νὰ μαζεύσῃ χρήματα ἀπὸ κἄτι χρεώσταις τοῦ πατέρα του, ποὺ εἶχε πεθάνει τότε κοντά. Ἤτανε ψηλὸς νέος, πολὺ ἔμμορφος, πολὺ δυνατός. Ἐγὼ τὸν ἐμισοῦσα, δὲν ξέρω γιατί, ἴσως γιατὶ ἤτανε γερὸς καὶ ὄχι ἀρρωστιάρης 'σὰν κ' ἐμένα. Χθὲς ἀκόμα εἶχε 'μπῆ 'ς τὴν κάμαρά μας καὶ ἀνατρίχιασα ποὺ τὸν εἶδα κοντὰ 'ς τὴν Ἀννιώ. . . Τί ἔμμορφη, τί ἄσπρη ποὺ φαινότανε 'ς τὸ πλάγι του. Καὶ μὲ τί μάτι τὴν ἐκύτταζε ἐνῷ αὐτὴ τοῦ ἔχαμογελοῦσε καὶ τοῦ ἔλεγε πῶς εἶνε πολὺ εὐγενὴς νἄρχεται νὰ ρωτᾷ γιὰ 'μένα.

— Νὰ ὁ κὺρ Σίμος, εἶπε ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα ἅμα ἐμβῆκε εἰς τὴν κάμαρα.

Αὐτὸς ἐσκούντησε σιγανὰ τὴν θύρα καὶ ἡ Ἀννιὼ ἅμα τὸν εἶδε, ἔβαλε πάλι τὰ κλαύματα. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ μόνου ἀνθρώπου ποὺ ἐγνώριζε, τὴν ἔκανε νὰ θυμηθῇ τὸν πόνο της. Ὁ Σίμος δὲν τῆς εἶπε τίποτις γιὰ παρηγορία. Δὲν 'μποροῦσα νὰ τὸν ἰδῶ, μὰ 'ς τὸ σκοτάδι ποὺ μ' ἐσκέπαζε, ἔβλεπα μὲ τὸ νοῦ μου τὸ πρόσωπό του, καὶ μοῦ φαινότανε πῶς τὤβλεπα πικραμένο, 'σὰν νὰ λυπότανε ποὺ 'βρῆκε σὲ τέτοια ἀπελπισία τὴν δυστυχισμένη τὴ γυναῖκα. Μὰ πάλι τί εὔμορφη ποὺ θὰ ἤτανε, μὲ τὰ ξανθά της ξέπλεκα μαλλιά, τὴ χλωμή της ὄψι, τὰ μικρὰ 'σὰν παιδιακίσια χεράκια της φλογισμένα ἀπὸ θέρμη!

— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σας, κυρία. Θέλετε νὰ φροντίσω γιὰ τὴν κηδεία...

Ἡ Ἀννιὼ δὲν ἀποκρίθηκε τίποτε. Μὰ ἐνῷ ὁ νέος ἔφευγε ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα 'πῆγε μαζί του ἕως τὴν θύρα καὶ ἄκουσα νὰ τοῦ 'μιλῇ διὰ χρήματα. Τοῦ ἔλεγε πῶς τὸ ξόδι θὰ κοστίσῃ πολὺ καὶ ἡ κακομοίρα ἡ χήρα δὲν θἄχε φαίνεται λεπτά. Ὡς τόσο 'μποροῦσαν νὰ τὴν ρωτήσουν. Ὁ Σίμος τῆς εἶπε νὰ σωπάσῃ. Δὲν ἤθελε κανένας ν' ἀνησυχήσῃ τὴν Ἀννιώ. Αὐτός, θὰ ὑπάγῃ 'ς τὴν δημαρχία καὶ θὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν κηδεία.

Ὅταν ἐσώπασαν ἡ φωναὶς κ' ἔγεινε ἡσυχία, θὰ βαστάξῃ πολὺ αὐτὸ τὸ κακό; εἶπα μὲ τὸν νοῦ μου. Ἤμουν ζωντανός, ἀλλοιῶς δὲν θἀνοιωθα ὅσα γινότανε τριγύρω μου. Καὶ ἄρχισα νὰ νοιώθω σὲ τί κατάστασι εὑρισκόμουν. Θὰ μὲ εἶχε πιάσει καμμιὰ δυνατὴ λιγοθυμία καὶ μ' ἔκαμε 'σὰν 'πεθαμένο, ὅπως ἔγεινε καὶ σὲ ἄλλους. Ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουνα παιδί, 'ς τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης νευρικῆς ἀρρώστιας μου μ' ἔπιανε 'λιγοθυμία καὶ μ' ἐκρατοῦσε πολλαὶς ὧραις. Κάτι τέτοιο πάλι θἄτανε καὶ μὲ κρατοῦσε ἀκίνητο σὰν 'πεθαμένο, καὶ ὅλοι μ' ἐνόμιζαν γιὰ 'πεθαμένο. Μὰ ἡ καρδιά μου θ' ἀρχίσῃ νὰ ξανακτυπᾷ, τὸ αἷμα θὰ τρέξῃ 'πάνω κάτω μέσα 'ς ταὶς φλέφαις μου καὶ θὰ 'ξυπνήσω καὶ θὰ τὴν παρηγορήσω τὴν Ἀννιώ. Καὶ ἐνῷ αὐτὰ ἐσυλλογιζόμουν, ἔλεγα πάλι μὲ τὸν νοῦ μου πῶς πρέπει νἄχω ὑπομονή.

Ἠ ὧραις περνοῦσαν. Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα ἔφερε τὸ φαγεῖ της μέσα 'ς τὴν κάμαρά μας. Μὰ ἡ Ἀννιὼ δὲν ἤθελε νὰ βάλῃ τίποτε 'ς τὸ στόμα της. Ἔπειτα πέρασε καὶ τὸ δειλινό. Ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο ἔμβαινε μέσα 'ς τὴν κάμαρα ἡ ὀχλοβοὴ τοῦ δρόμου. Ἀπὸ τὸ κουδούνισμα ποὺ ἔκαμε τὸ κανδηλέρι 'πάνω 'ς τὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ, μοῦ φάνηκε ὅτι ἀλλαξαν τὸ κερί. Ἐπὶ τέλους ἦλθε ὁ Σίμος.

— Αἴ, τί ἔκαμες; τὸν ἀρώτησε ἡ γρηά.

— Ὅλα τὰ διώρθωσα, ἀποκρίθηκε αὐτός. Ἡ κηδεία θὰ γεύνῃ αὔριον 'ς τὰς ἕνδεκα . . . Μήν ἀνησυχεῖς γιὰ τίποτε, καὶ μὴ μοῦ μιλᾷς γι' αὐτὰ τὰ πράγματα μπρὸς στὴ δυστυχισμένη τὴ γυναῖκα.

Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα εἶπε ὕστερα ἀπ' ὀλίγο.

— Ὁ γιατρὸς τῶν πεθαμένων δὲν ἦλθε ἀκόμη.

Ὁ Σίμος ἐπῆγε κ' ἐκάθησε κοντὰ 'ς τὴν Ἀννιὼ τὴν ἐπαρηγόρησε καὶ αὐτὴ ἐσώπασε. Ἡ κηδεία θὰ γεύνῃ αὔριον 'ς τὴς ἕνδεκα, αὐτὸς ὁ λόγος ἐκουδούνισε μέσα 'ς τὸ κεφάλι μου σὰ νεκρικὸ καμπάνισμα. Καὶ οὔτε ὁ γιατρὸς κἂν ἐρχότανε, αὐτὸς ὁ γιατρὸς τῶν πεθαμένων, ὅπως τὸν ἔλεγε ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα. Αὐτὸς θὰ νοιώσῃ ἀμέσως πῶς εἶμαι βυθισμένος σὲ ληθαργιά. Θὰ βρῇ τρόπο νὰ μὲ ξύπνησῃ. Τὸν ἐπερίμενα μὲ μεγάλη λαχτάρα.

Θὰ εἶχε βραδυάσει. Ἡ Κυρὰ-Κακάβαινα γιὰ νὰ μὴν χάνῃ τὸν καιρό της ἔφερε ἐκεῖ ἕνα φόρεμα ποὺ ἐξενόρραβε καὶ ἄρχισε νὰ κόβῃ.

Καὶ μέσα 'ς τὴν κάμαρα τίποτε ἄλλο δὲν ἄκουα παρὰ κάπου κάπου τὸ ψαλίδι της. Ἡ Ἀννιὼ ἀπ' τὸν πολὺ ἀποκαμωμό θ' ἀποκοιμήθηκε. Δυὸ φοραὶς ὁ Σίμος σηκώθηκε. Ἡ ἰδέα πῶς μπορεῖ ὁ Σίμος ναῦρῃ εὐκαιρία στὸν ὕπνο τῆς Ἀννιῶς γιὰ νὰ τῆς φιλήσῃ τὰ μαλλιά της μ' ἐβασάνιζε. Δὲν τὸν ἐγνώριζα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, κ' ἔνοιωθα πῶς ἀγαποῦσε τὴν γυναῖκά μου.

Ἔξαφνα ἐκτύπησαν 'ς τὴν πόρτα.

— Ἀ! νὰ ὁ γιατρός, εἶπεν ἡ γρηά.

Πραγματικῶς ὁ γιατρὸς ἤτανε. Δὲν εἶπε τίποτε γιατὶ ἦλθε τόσο ἀργά. Δίχως ἄλλο θἄχε ἀνεβῇ πολλαὶς σκάλαις ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Φαίνεται ὅτι ἡ λάμπα δὲν θὰ ἔφεγγε καλὰ τὴν κάμαρα, γι' αὐτὸ ἀρώτησε:

— Ἐδῶ εἶνε τὸ σῶμα;

— Ναί, εἶπεν ὁ Σίμος.

Ἡ Ἀννιὼ τιναχθηκε ἀπάνω ἡ Κυρὰ Κακάβαινα πάσχισε νὰ τὴν τραβήξῃ πρὸς τὸ παραθυρο γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃ νὰ ἰδῇ ἕνα τόσο λυπητερὸ πρᾶγμα.

Ὡς τόσο ὁ γιατρὸς ἦλθε κοντά μου γρήγορα. Μοῦ φαινότανε σὰν κουρασμένος, σὰν βιαστικός. Μ' ἄγγιξε τὸ χέρι μου; Ἔβαλε τὸ δικό του πάνω 'ς τὴν καρδιά μου; Δὲν τὸ ξέρω. Θαρρῶ ὅμως πῶς δὲ μὲ πολυξέτασε.

— Νᾶς σᾶς φέρω τὴν λάμπα γιὰ νὰ ἰδῆτε καλλίτερα; εἶπεν ὁ Σίμος.

— Ὄχι, εἶπε περιττό, εἶπεν ὁ ἰατρὸς ἥσυχα.

Τί;! περιττό;! Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε τὴ ζωή μου 'ς τὰ χέρια, καὶ ἐνόμιζε περιττὸ νὰ μ' ἐξετάσῃ μὲ προσοχή! Μὰ δὲν ἤμουν πεθαμένος! Ἤθελα νὰ φωνάξω πῶς δὲν εἶμαι πεθαμένος!

— Τί ὥρα πέθανε; ρώτησε.

— Σ' τῆς ἓξ τὸ πρωΐ, εἶπεν ὁ Σίμος.

Μέσα 'ς τὸ ἀκίνητο τὸ κορμί μου ἔβραζε ἕνας ἄγριος θυμός. Ἀχ! καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ μιλήσω, νὰ μὴν μπορῶ νὰ κουνήσω τὸ χέρι μου, τὸ πόδι μου!

Ὁ ἰατρὸς εἶπε:

— Αὐτὸς ὁ καιρὸς εἶνε πολὺ κακὸς γιὰ τοὺς ἀρρώστους. . . Δὲν γνωρίζω χειρότεραις μέραις ἀπὸ τῆς πρώταις ἡμέραις τοῦ καλοκαιροῦ.

Καὶ παραμέρισε. Ἤθελα νὰ φωνάξω, νὰ κλάψω, νὰ ὑβρίσω, μὰ τὸ στόμαμου ἤτανε κλειδωμένο. Ὁ ἀσυνείδητος, ποὺ ἀπὸ τὸ πολὺ κύττα τοὺς πεθαμένους ἔγεινε σὰν μηχανὴ καὶ ἐρχότανε μονάχα γιὰ τὰ μάτια νὰ ἰδῇ χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ. Δὲν εἴζερε τίποτε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ὅλη του ἡ ἐπιστήμη ἤταν ψεύτικη, ἀφ' οὗ μὲ μιὰ ματιὰ δὲν μποροῦσε νὰ ξεχωρίσῃ τὸν ζωντανὸν ἀπὸ τὸν πεθαμένον. Καὶ ἔφυγε καὶ ἔφυγε!

— Καλὴ νύκτα σας εἶπε.

— Καλὴν νύκτα τοῦ ἀπήντησεν ὁ Σίμος.

Καὶ ἔβγῆκε ἀπὸ τὴν κάμαρα καὶ ἄκουα τὰ πατήματά του ἕως ἔξω 'ς τὴν σκάλα.

Πάει πλέον, ἐτελείωσε· ἔχασα πλειὰ καὶ τὴν ὑστερνή μου ἐλπίδα. Ἂν δὲν σηκωθῶ ἴσα μὲ τῆς δώδεκα θὰ μὲ θάψουν ζωντανό. Καὶ τόσος τρόμος μ' ἐπιασε ποὺ δὲν ἔνοιωθα πλειὰ τί γίνεται τριγύρω μου. Ὁ ὑστερνὸς κρότος ποὺ ἄκουσα ἤτανε μιὰ ψαλιδιὰ τῆς Κυρὰ-Κακάβαινας. Κανένας δὲν μιλοῦσε πλειά. Ἡ Ἀννιὼ δὲν θέλησε νὰ κοιμηθῇ 'ς τὴν κάμαρα τῆς γειτόνισσας. Ἤταν ἐκεῖ κοντὰ ζαπλωμένη, καὶ μέσα 'ς τὸ βυθό μου μοῦ φαινότανε πῶς τὴν ἔβλεπα πεσμένη πάνω 'ς τὸν καναπέ, χλωμὴ μὰ εὔμορφη, μὲ τὰ μάτια κλειστὰ καὶ βρεγμένα ἀκόμη μὲ δάκρυα, ἐν ᾧ κἄπου ἐκεῖ ὁ Σίμος, τὴν ἐκύτταζε.

(Ἕπεται συνέχεια). ÉMILE ZOLA.

Η ΖΗΛΙΑ

Ὁ ἥλιος, πρὶν τὰ μάτια της ἡ ὑπναροῦ ἀνοίξῃ
δειλός, ὡσὰν ὀλόξανθο, ἀγένειο παλικάρι,
ὅλαις του ταῖς χρυσαῖς ματιαῖς στὴ κλίνη της θὰ ρίξῃ
ὁρσολουσμένας 'τῆς αὔγῆς τὴν εὐωδιὰ καὶ χάρι
Κι' ὅταν τὴ νύχτα τ' ἀργυρὸ φεγγάρι ξεμυτίσῃ
χλωμιάζει ἀπ' τὴ ζήλια του καὶ κρύβεται στὴ δύσι.

Καὶ τὸ φεγγάρι πειὸ δειλό, κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο ἀκόμα
σιγὰ σιγὰ 'στὸν οὐρανὸν νομίζαις ἀνεβαίνει:
βίχνει ὁλόχλωραις ματιαῖς στῆς ὑπναροῦς τὸ σῶμα
καὶ θέλει κἄτι νὰ τῆς πῇ μὰ πειὸ πολὺ σωπαίνει
καὶ τὴν αὐγὴν π' ὀλόχρυσος ὁ ἥλιος ξεμυτίσῃ
χλωμιάζ' ἀπὸ τὴ ζήλια του καὶ κρύβεται στὴ δύσι.

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΟΣ.

Η ΕΝ ΠΑΛΕΡΜΩ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ

ΡΟΖΑΛΙΑΣ

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐνταῦθα ἤγετο ἡ ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Ῥοζαλίας, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1624 εἶναι ἡ πολιοῦχος προστάτις τοῦ Παλέρμου.

Ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς κειμένου ὄρους *Monte Pellegrino* ὑπάρχει ὁ τάφος τῆς ἁγίας ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, τὸ ἄγαλμα αὐτῆς, ὅπερ Κάρλος ὁ Γ' τῷ 1735 περιέβαλε διὰ πολυτίμου καὶ ὅλως ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ ἐνδύματος.

Ἡ ἁγία αὕτη θεωρεῖται ὡς ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως Ῥογήρου, γεννηθεῖσα τῷ 1130 καὶ ἀποθανοῦσα εἰς τὸ *Monte Pellegrino* τῷ 1168. Μέχρι τοῦ 1625 ἠγνοεῖτο, ἕως ὅτου, ὡς λέγουσιν οἱ ἐνταῦθα, τότε ἕνεκεν τοῦ ἐνσκήψαντος λοιμοῦ ἡ ἁγία ἐφανερώθη εἰς κυνηγόν τινα καὶ τῷ εἶπεν ὅτι τότε θὰ παύσῃ ὁ λοιμός, ἐὰν παύσῃ καὶ ἡ ἀμφιβολία ὅτι τὰ ὀστᾶ αὐτῆς εἰσὶν ἀληθῶς ταύτης. Ἡμεῖς περιοριζόμεθα νὰ γράψωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς ἑορτῆς.

Ἡ ἑορτὴ ἤρξατο τῇ Κυριακῇ 13/1 Ἰουλίου διαρκέσασα *ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας*. Τὴν πρώτην ἑσπέραν ἐγένετο γενικὴ καὶ δυσπερίγραπτος φωταψία ἐν τῇ πόλει. Ἅπαντες οἱ φανοὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ φανῶν, οἵτινες ἐσχημάτιζον ἀστέρας, μεγάλους κλάδους, πυραμίδας καὶ διάφορα ἕτερα κοσμήματα. Ὁ κῆπος *Floras* παρίσταται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ· μυριάδες μυριάδων εἰσὶ τὰ ἀπὸ τῶν δένδρων ἀναρτώμενα φῶτα, ἡ δὲ κεντρικὴ σκιὰς περιβάλλεται ὑπὸ 8,000 λυχνιῶν. Τὸ πᾶν φῶς. Ἡ διακέδασις αὕτη παρετάθη μέχρι τῆς δευτέρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ὁ κώδων ἠχήσας ἐδήλωσε τὴν ἔξοδον.

Ἐλησμόνησα νὰ προσθέσω ὅτι εἰς ὡραῖόν τι μέρος τῆς *Floras* ὑπάρχει καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κανάρη μεθ' ἑτέρου συντρόφου τοῦ ἐπὶ πυροπλοικοῦ, ζητοῦντος νὰ ἀνάψῃ τὸ πῦρ, τρεῖς κατάφωτοι ἀστέρες ἵσταντο ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν ἀτρομήτων τούτων ἡρώων.

Τὴν δευτέραν ἑσπέραν ἡ συγκέντρωσις τοῦ πλήθους γίνεται εἰς τὴν λεγομένην *Marina*. Ἐκεῖ, ἀφοῦ προηγήθη μουσική, τὴν 10 ½ ἀνάπτονται τὰ πυροτεχνήματα, ὧν ἡ ὡραιότης καὶ ἡ ποικιλία εἶναι ἀπερίγραπτος· μόνον διὰ τὰ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην καέντα πυροτεχνήματα ἐξοδεύθησαν 30 χιλ. δραχ. Ὑπῆρχον πυροτεχνήματα σχηματίζοντα οἰκίας, αἵτινες, ἐνῷ ἐκαίοντο, αἴφνης ἤλλαζον τὴν μορφήν, ἐγίνοντο ἐκκλησίαι, φρούρια, ἀγροτικοὶ οἶκοι τῶν ποιμενίδων τῶν Ἄλπεων κτλ.

Μετὰ ταῦτα ἐκάη τὸ μέγα πυροτέχνημα, ὅπερ παρίστα μέγα ἀνάκτορον, ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, ἀλλάσσων καὶ τοῦτο μορφάς.

Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ λεγόμενος περίπατος ἐν τῷ corso *Vittorio Emanuele* δι' ἁμαξῶν, ἔνθα μεγάλη καταβάλλεται ἁμιλλα τίς νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν ἕτερον εἰς τὰς ὡραίας σκευὰς τῶν ἁμαξῶν, εἰς τὰ ἐνδύματα τῶν ἁμαξηλατῶν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν πολυτέλειαν.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τὴν πρωΐαν ἐγένετο ἡ μεγάλη λειτουργία ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ, λειτουργοῦντος αὐτοῦ τοῦ Μητροπολίτου, συλλειτουργούντων τῶν ἐνταῦθα Γραικο-ἀλβανῶν Οὐνιτῶν καὶ παριστάμενων πασῶν τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως.

Ἡμεῖς προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Οὐνίτου Ἕλληνος ἐπισκόπου ἐγκαίρως ἐλάβομεν θέσιν εἰς τὸ πρεσβυτέριον καὶ ἐκεῖθεν ἀκριβῶς ἐθεώμεθα τὰ τῆς ἑορτῆς.

Τὴν ἄφιξιν τοῦ Μητροπολίτου προεσήμανεν ἡ δημοτικὴ μουσική, ἥτις ἐπαιάνιζεν, ἐν ᾧ ὁ Μητροπολίτης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν πολυάριθμος συνοδεία διέσχιζε τὰ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ πλήθη. Τοῦ Μητροπολίτου ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ θρόνου ἀναβάντος καὶ τὴν εἰρήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ δόντος, οἱ ἐνταῦθα Γραικο-ἀλβανοὶ Οὐνῖται, οἵτινες πάσας τὰς ἱερὰς αὐτῶν τελετὰς ποιοῦσιν *ἑλληνιστί*, καίτοι πρὸ πολλοῦ ἀνήκουσι τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐλληνιστὶ ἔψαλλον «τὸν Δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν» μετὰ δὲ τοῦτο τὸ «Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν». Μετὰ ταῦτα ἤρξατο ἡ λειτουργία, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος ἑλληνιστὶ ψάλλοντες καὶ οἱ Οὐνῖται ἱερεῖς ἀκριβῶς διαφυλάσσοντες τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν ἱερὰν περιβολὴν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Περὶ τὸν Μητροπολίτην ἐκάθησαν 24 ἱερεῖς φέροντες λευκὰς μίτρας καὶ λευκὰ ἱερὰ ἐνδύματα ἦσαν οἱ λεγόμενοι Canonici Mitrati ὧν ἡ θέα περὶ τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ἀρχιεπίσκοπον ἐνθυμίζει μετὰ λαμπρὰς καὶ ἐπιβαλλούσης μεγαλοπρεπείας τοὺς 24 πρεσβυτέρους τῆς Ἀποκαλύψεως πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Κυρίου.

Τῆς μουσικῆς λαμπρῶς παιανιζούσης ὁ Ἀρχιερεὺς ἀνέπεμπεν πρὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὸ θυμίαμα, τὸ δὲ «gloria in excelcis Deo» ἐψάλη ἐν ὅλῃ τῇ δυνατῇ αὐτοῦ ὡραιότητι καὶ μεγαλοπρεπείᾳ. Τὸν Ἀπόστολον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον εἶπον ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ μὲν οἱ Οὐνῖται-Ἕλληνες, λατινιστὶ δὲ οἱ Λατῖνοι.

Οἱ Οὐνῖται διαφυλάττουσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν τάξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας διὰ τοῦτο τὸν μὲν Ἀπόστολον εἶπεν ὁ ὑποδιάκονος τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ Ἄμβωνος ὁ διάκονος, σημειωτέον δὲ ὅτι ὅτε ὑποδιάκονος καὶ διάκονος ἀμφότεροι ἦσαν ἱερεῖς, οἵτινες ἐλλείψει ὑποδιακόνου καὶ διακόνου συλλειτουργοῦντος τοῦ ἀρχιερέως καταβαίνουσι πρὸς στιγμὴν εἰς τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς ὅπως δώσωσι τὴν δέουσαν λαμπρότητα τῇ ἱερᾷ τελετῇ. Τούτων δὲ ὁ μὲν ὑποδιάκονος εἶναι ἐζωσμένος τὸ ὀράριον, ὁ δὲ διάκονος φέρει τοῦτο ἐπ' ὤμων ὡς οἱ ἡμέτεροι διάκονοι. Ὁ Ἕλλην ἐπίσκοπος οὐδὲν πρωτεῖον ἐνώπιον τοῦ λατίνου Ἐπισκόπου εἶχεν, οὐδὲ εἰπέ τι καὶ τὰς ὀλίγας ἑλληνικὰς λέξεις πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου «Σοφία, ὀρθοί ἀκούσωμεν τοῦ ἁγ. Εὐαγγελίου» δὲν τὰς εἶπεν ὁ Ἕλλην ἐπίσκοπος ἀλλ' ὁ λατῖνος ἑλληνιστί. Πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Εὐαγγελίου, ὁ χορὸς τῶν Οὐνιτῶν ἔψαλε μεγαλοπρεπέστατον Ἀλληλουϊὰ οὗ ψαλλομένου κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας· Ἐκκλησίας ὁ διάκονος ἐθυμίασε τὸ πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαὸν μετὰ πολλῆς δόξης καὶ δορυφορίας.

Τὸν Οὐνίτην διάκονον ἀναβαίνοντα εἰς τὸν θρόνον τοῦ λατ. Ἐπισκόπου ὅπως εὐλογήσῃ αὐτόν, συνώδευσε καὶ προσέφερεν εἰς εὐλογίαν ὁ Ἕλλην ἐπίσκοπος, ὅστις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, συλλειτουργῶν μετὰ τοῦ λατίνου δὲν φέρει μίτραν οὐδὲ ὠμόφορον, ἀλλὰ φαιλώνην καὶ σταυρόν. Ἀφοῦ ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος εἶπε τὸ «σοφία, ὀρθοὶ» καὶ ἑλληνιστὶ ἔδωκε τὴν εἰρήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ «εἰρήνη πᾶσι», ὁ χορὸς τῶν Οὐνιτῶν ἀνταπήντησεν ὡσαύτως ἑλληνιστὶ «καὶ τῷ πνεύματί σου».

Ὁ διάκονος ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὑποψάλλει τὸ «ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα» καὶ ὁ μὲν λατῖνος ἐπίσκοπος φωνεῖ «πρόσχωμεν», ὁ δὲ χορὸς «δόξα σοι Κύριε δόξα σοι». Καὶ οὕτω ἐν μέσῳ χιλιάδων λαοῦ ἠκούετο ἑλληνιστὶ ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ματθαίου κεφ. ιγ'. 44—52 Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Χορὸς ἔψαλλε τὸ «δόξα σοι Κύριε δόξα σοι» καὶ τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα» ἐν ᾧ ὁ διάκονος καταβὰς ἀπὸ τοῦ Ἄμβωνος ἔδωκε τὸ Εὐαγγέλιον τῷ λατίνῳ ἐπισκόπῳ ὅστις διὰ τοῦτο ηὐλόγει τὸν λαόν· ἐνῷ δὲ ηὐλόγει τὴν λαὸν ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος ὁ χορὸς προσέθηκε καὶ τὸ «τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς Κύριε φύλαττε κλ. . .»

Ἤδη ὁ ἀρχιερεὺς κατέρχεται ὅπως προσφέρῃ τὴν ἀναίμακτον λατρείαν, τὸ θέαμα εἶναι μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀρρήτου συγκινήσεως. Οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς προσθέτουσι πολὺ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν ταύτην, ἂν ἔλειπον οὗτοι τὸ πᾶν θὰ ἦτο νεκρόν, ἄψυχον, μόνον κινήσεις καὶ πάλιν κινήσεις· ἤδη οἱ ἕλληνες διάκονοι διαφυλάττοντες τὴν ἀρχαιοτάτην χρῆσιν τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνουσιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὰ ριπίδια ἤτοι τὰ ἱερὰ ἐξαπτέρυγα, ἐν ᾧ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει μυστικῶς τὴν κοινὴν εὐχὴν ἔν τε τῇ Λατινικῇ καὶ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ «Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν» ὁ μὲν ἑλληνικὸς χορὸς ἐν μεγαλοπρεπεῖ καὶ σεμνῷ ἤχῳ ψάλλει τὸ «ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαὼθ» οἱ δὲ διάκονοι ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἐπισκόπου ὁ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἱστάμενοι ὑψοῦσιν ὑπεράνω τῶν τιμίων δώρων τὰ ἱερὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ριπίζουσι διὰ τούτων τὰ τίμια δῶρα, ἐμφαίνοντα τόσον λαμπρῶς τὴν παρουσίαν τῶν ἀοράτων δυνάμεων.

Λυπηρὸν ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δὲν διεφύλαξε τὴν ῥητῶς ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ ἐν τοῖς εὐχολογίοις ὁριζομένην χρῆσιν ταύτην.

Ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γονατισμένον οἱ 24 Μιτροφόροι λευκοφοροῦντες ἱερεῖς εἰσὶ γονυπετεῖς πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφραγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ὁ χορὸς τὰς χερουβικὰς φωνὰς μιμούμενος ψάλλει τὸ ἅγιος ἅγιος ὅπερ νομίζει τις ὅτι ψάλλουσιν

αὗται αἱ ὑπεράνω τῆς ἁγίας τραπέζης ὀφθεῖσαι νοεραὶ δυνάμεις.

Ἡ θυσία ἐγένετο ἐνῷ ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζεν, οἱ περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κωδωνίσκοι ἤχουν καὶ οἱ μεγάλοι κώδωνες τῆς μητροπόλεως ἔσειον ἐκ θεμελίων τὸ ἔδαφος· ὁ Ἑλληνικὸς χορὸς τότε ἐν βαθείᾳ συγκινήσει ἔψαλε τὸν ἀρχαῖον ἡμῶν ὕμνον «Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν . . .»

Ἐνῷ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὕψου τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ὅστιαν καὶ μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὁ ἑλληνικὸς χορὸς ἔψαλλε «εἷς ἅγιος εἷς Κύριος . . .»

Κ' οὕτως ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἡ λειτουργία ἀρξαμένη τῇ 11 π. μ. ἐτελείωσεν τῇ 1 $^1/_2$ μ. μ.

Ὅ,τι μοῦ ἐχάλασε ὅλην μου τὴν καλὴν ἐντύπωσιν ἦτο ὅτι μετὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν πρὸς τὸν λαὸν καθεσθεὶς ὁ λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος ἔδωκε τῷ λαῷ τελείαν συγχώρησιν (indulgentia plenaria) τῶν μελλόντων ἁμαρτημάτων 80 ἡμερῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἱερὰν λιτανείαν ἥτις ἐγένετο ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως τὴν αὐτὴν ἑσπέραν.

Ἱερὰ λιτανεία.

Μίαν ὥραν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας συνῆλθον οἱ λιθοκόποι τῆς πόλεως ὅπως ἄρωσι τὴν σαρκοφάγον τῆς ἁγ. Ῥοζαλίας ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ ναοῦ παρὰ τῷ διακονικῷ κειμένην καὶ θέσωσι ταύτην ἐν τῷ μέσῳ, ἀναφέρομεν δὲ ῥητῶς μόνον τοὺς λιθοκόπους, διότι εἰς αὐτοὺς λέγουσιν ὅτι ἐφανερώθη τὸ πρῶτον ἡ ἁγία καὶ διὰ τοῦτο οὗτοι μόνοι χαίρουσι τὸ δικαίωμα νὰ περικοσμῶσι καὶ νὰ αἴρωσι τὴν ἱερὰν σαρκοφάγον. Τέλος ἐν μέσῳ φωνῶν καὶ ἀλαλλαγμῶν τοῦ πλήθους Viva S. Rosalia ἡ λάρναξ ἐτέθη ἐν τῷ μέσῳ, κατεκοσμήθη διὰ λαμπάδων καὶ ἀνθέων καὶ τὰ εὐσεβῆ πλήθη ἤρξαντο γονυκλιτοῦντα πρὸ τῆς πολιούχου ἁγίας.

Ἡ λάρναξ, εἶναι ὅλη ἐξ ἀργύρου λαμπρᾶς ἀναγλύφου τέχνης ἔργον τοῦ 1631 ζυγίζουσα 412 κιλόγραμμα ἀργύρου δι' ἣν ἐδαπανήθησαν πλέον τῶν 100 χιλ. δραχμῶν.

Μέχρις ἑσπέρας τὰ πλήθη συνωθοῦντο ἐν τῷ ναῷ καὶ μοι ὑπενθύμιζαν τοὺς ἐπιταφίους τῶν Ἀθηνῶν· τὴν ἑσπέραν περὶ τὴν 8 ὥραν ἀναγνωσθείσης τῆς δεούσης ἀκολουθίας ἤρξατο ἡ ἱερὰ λιτανεία προπορευομένων χιλιάδων λαμπαδηφόρων ἐν τάξει ἤτοι ἑκάστη ἐνορία μὲ τὸν ἴδιον αὐτῆς ἱερέα ἐφόρουν δὲ καὶ μετάλλιον τῆς ἁγίας εἰς ἔνδειξιν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἑταιρίαν τῆς ἁγίας Ῥοζαλίας. Ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα τινὲς ἐρυθρὸν μεσαιωνικὸν ἱμάτιον φοροῦντες, εἶχον τὸ ἀποκλειστικὸν ἔργον νὰ βαδίζωσιν ἐν μέσῳ τῶν ἀνὰ δύο ἀλλ' ἀραιῶς προπορευομένων, ὅπως καθαρίζωσι τὰς λαμπάδας αὐτῶν.

Μετὰ τὰς διαφόρους ἐνορίας, εἵποντο τὰ διάφορα ἱερατικὰ σχολεῖα μεθ' ἃ ἤρχετο ὁ ἀπειράριθμος δυτικὸς κλῆρος ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ αὐτοῦ πολυτελείᾳ καὶ δόξῃ μεταξὺ δὲ τῶν λατίνων ἱερέων διεκρίνοντο καὶ Ἕλληνες Οὐνῖται ἱερεῖς φέροντες τὸ ἑαυτῶν ἀπάραλλακτον ὡς τὸ ἡμέτερον καλυμμαύχιον καὶ ὅπως πλειότερον φανῶσιν ὁμοιόρρυθμοι τῶν λατίνων ὑπεράνω τοῦ λευκοῦ αὐτῶν φαινωλίου ἐφόρουν τὸ ἑαυτῶν ἐπιτραχήλιον, ἀντὶ ὑποκάτω.

Μετὰ πολλῆς ἀγωνίας καὶ κόπου ἐφάνη ἐπὶ τέλους καὶ ἡ ἱερὰ σαρκοφάγος ἥτις διὰ τὸ βάρος αὐτῆς, καθόσον αἴρεται μεθ' ὅλην τῆς ἁγίας τραπέζης ἐφ' ἧς αὕτη κεῖται μόλις ἐφαίνετο ὅτι κινεῖται, συχνὰ δὲ ἐν τοῖς ὁδοῖς ἐγίνοντο σταθμοὶ καὶ μικραὶ ἀναπαύσεις.

Αὕτη παρίστα τῇ ἀληθείᾳ θέαμα λαμπρὸν ἀπαστράπτουσα ἐκ καθαροῦ ἀργύρου καὶ φωταγωγημένη λαμπρῶς ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶναι ἰδανική τις ὡραιότης, ἄνω τῆς σαρκοφάγου ὡσαύτως ἐξ ἀργύρου ὑψοῦτο τὸ ἄγαλμα τῆς ἁγ. Ῥοζαλίας φερούσης σταυροὺς καὶ δῶρα πεποικιλμένα διὰ μυρίων ἀδαμάντων. Ἡ ἱερὰ αὕτη πορεία ἥτις συνεκέντρωσεν ἐν τῇ πόλει χιλιάδας εὐλαβῶν ὁδοιπόρων καὶ προσκυνητῶν ἀρξαμένη τῇ 8 μ. μ. μόλις ἐτελείωσε τῇ 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Ἀπὸ τῆς 10 ὅμως καὶ $^1/_2$ ἡ φωταψία τῆς Floras προσεκάλει καὶ πάλιν τοὺς θιασώτας αὐτῆς ἔνθα οὗτοι ὡσαύτως μέχρι τῆς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον παρέμειναν ληξάσης οὕτω τῆς τριημέρου ταύτης ἑορτῆς· ἐλησμόνησα δὲ νὰ προσθέσω ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ταύτην ἑσπέραν ὑπὸ τὴν φωταψίαν ἑκάστης συνοικίας τίθενται τράπεζαι καὶ τρώγουσι καὶ πίνουσιν ἀδιακόπως φωνοῦντες τὸ viva S. Rosalia.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σικελοὶ δὲν εἶναι ἄγγελοι, τοὐναντίον μάλιστα ἡ ἐπιτηδειότης μεθ' ἧς ἄλλοτε ἔσυρον τὴν μάχαιραν ἦν ἐξάκουστος, συνήθως τὰς τραπέζας ταύτας διαδέχονται τὰ ἀποτελέσματα τοῦ οἴνου.

Καὶ ποία μὲν εἶναι ἡ ἰδία μου κρίσις περὶ τῶν οὕτω δαπανηρῶν φωταψιῶν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἀποφεύγω νὰ εἴπω διότι ἴσως θέλω φανῇ λίαν ὑπερβολικός· μίαν μου μόνον σκέψιν ἴσως δύναμαι νὰ ἐκφράσω ἣν ἔκαμνον ἔξω τῆς Floras ἱστάμενος ἀναμένων νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων προγόνων τοῦ Λατίου, οἵτινες διὰ τῶν φοβερῶν αὐτῶν λεγεώνων πανταχοῦ γῆς κατήγαγον θριάμβους καὶ ἔστησαν ἐν ἀρρήτῳ δόξῃ τὴν ῥωμαϊκὴν Aquilan οἱ ἀπόγονοι λέγομεν προγόνων τοιούτων ἐξακολουθοῦσιν οἱονεὶ συνεχίζοντες τοὺς θριάμβους ἐκείνους ἀλλ' ἐν τίνι ἐποχῇ καὶ τίνι εὐκαιρίᾳ; καθ' ὃν χρόνον ἡ μὲν πολιτεία κηδομένη δῆθεν τοῦ λαοῦ, δίδωσιν αὐτῷ λαχεῖα, αὕτη μὲν μὲ 85 ψήφους παίζουσα ἀφίνουσα δὲ 5 μόνον διὰ τὸν λαόν, ὁ δὲ Ῥωμαῖος ποντίφιξ παρέχει indulgentias plenarias· δωρεῖται εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας ἱκανὰ altaria privilegiata οὕτως ὥστε ἂν μὲν Ἐκκλησία τις ἓν καὶ μόνον ἔχει ἀλτάριον τοιοῦτον τότε ἐπιδεικτικῶς γράφει ἄνω αὐτοῦ «altare privilegiato perpetuo», ἂν δὲ πολλά, ὑποτεθείσθω ἕως ἑπτά, τότε ἐν ἐμπορικῇ βραχυλογίᾳ πρὸς γνῶσιν τῶν πιστῶν ἐπιγράφει ἄνω αὐτῶν «unum ex septem». Δὲν θεωρῶ δὲ ἄσκοπον νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τοῦ λόγου γινόμενος, ὅτι καθ' ὁδὸν πλῆθος σεμνῶν καὶ καλοενδεδυμένων μαθητῶν τοῦ σχολείου σὲ πλησιάζουσι εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ μὲ χαμηλὴν φωνὴν ὅπως μὴ ἐννοηθῶσι ὑπὸ τῶν γνωρίμων, σοὶ ζητοῦσι ἓν σόλδιον 5 λεπτ. ὅπως ἀγοράσωσι χαρτίον διὰ τὸ σχολεῖον.

Ἐν Παλέρμῳ

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗΣ.

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

—

Ἀθηναϊκαὶ παροιμίαι

II

Πίψε μου καὶ νὰ σοῦ πέψω.

Πέψε μου ἀρνὶ νὰ σοῦ πέψω φραγκόκοτο.

Παρ' ἀφορμὴ κι' ὁ θάνατος.

Ἤγγε νὰ τοῦ βγάλῃ τσίμπλα καὶ τοῦβγαλε τὸ μάτι.

Πόθι νὰ πιάσῃς ἀχινὸ
καὶ νὰ μὴ σ' ἀγγιλῶσῃ;!

Ποιὸς δὲν γελάσῃ τὴν αὐγὴ
μηδ' ὅλη τὴν ἡμέρα.

Ποῦ ἔχει ὁ φρόνιμος τὸ μάτι
ἔχει ὁ τρελλὸς τὸ χέρι.

Πόθι εἶν' τὸ κομματάκι
ἀπὸ τοῦτο τὸ πανάκι.

Πιὸ πολὺ ψωμὶ τρώει κάνεις μὲ τὸ μέλι
παρὰ μὲ τὸ ξεῖδι.

Πέθανε γιὰ νὰ σ' ἀγαπῶ,
ζῆσε νὰ μὴ σὲ θέλω.

Ποῦ δὲν πονεῖ δὲν δένεται.

Ποιὸς μέρα δὲν διανεύεται
τὴ νύχτα δὲ φοβᾶται.

Πές μου ποιὸς σὲ ἔδωρε
νὰ τωῦρω πόσαις ἔφαγες.

Πάρε με ὅταν μ' εὑρίσκεις
γιὰ νὰ μ' ἔχῃς ὅταν θέλῃς.

Ποιὸς πάρει χίλια πρόβατα καὶ κακαβιὰ γυναῖκα
τὰ χίλια πρόβατα φοροῦν καὶ ἡ κακαβιὰ τοῦ μένει.

Πιάσ' τὸ στραβὸ καὶ βγάλ' τὰ μάτιά του.

Πιρίσσεψε τοῦ μούργου
νὰ φάῃ κι' ὁ τρεχύλης

Παπᾶ καὶ γαϊδαρο
ἀπ' τὸ 'δρόδου.

Πρόκοψε ἡ ἀκαμάτα
ὅταν εἶδε τὴν κομμάτα.

Πολλοὶ τὸ δοῦνε
καὶ λίγοι τὸ γνωρίσουνε.

Ποιὸς παινέει τὴν νύφη μας
μιξοῦ ἡ μάνα μας
καὶ ἡ τσιμπλοῦ ἡ πεθερά μας.

Πῆγα νὰ κάμω τὸ σταυρό μου
κ' ἔβγαλα τὸ μάτι μου.

Κ. Μ. Γρ. Κ.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ», ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ